

ПРАВОСЛАВЉЕ

НОВИНЕ СРПСКЕ ПАТРИЈАРШИЈЕ

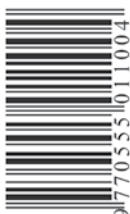
Број 1166 Цена 90 динара 2,5 КМ 15. октобар 2015. године

У овом броју:

| Међународни научни скуп – Религија, политика, право | Међународна Комисија за англиканско-православни теолошки дијалог | Милунка Савић: Жртвовање без остатка | Српска Православна Црква у Црној Гори на мети окупатора и сепаратиста: јуче и данас | Жарко Видовић : Аутобиографски поглед на житије и збитија | Чудо Божије пред рођење Николе Тесле |

ISSN 0555-0114

9 770555 011004

Званични приједи

Његова Светост Патријарх српски Иринеј примио је, 28. септембра 2015. године, у Патријаршији српској у Београду представнике Међународне православне добротворне организације (ИОСС) из Балтимора, САД.

Истог дана, Патријарх Српски је примио проф. др Маринка Божовића, потомка Свештеномученика Радуга Божовића и братанца мученички пострадао Гргорија Божовића, професора Призренске богословије.

У свом кабинету, Патријарх Српски је примио и редитеља Мирослава Лекића и продуцента Тома Бабовића, који су га упознали са пројектом *Немањићи – сјај и сенка*.

Патријарх Иринеј је истог дана примио и Аксела Дитмана, амбасадора Републике Немачке у Београду.

Његова Светост је примио 5. октобра 2015. у Патријаршији српској у Београду П. Г. епископе: шахтинског и милеровског Симона (Московска Патријаршија) и врањског Пахомија са пратњом.

Патријарх Иринеј примио је 8. октобра чланове Научне комисије Библиотеке Српске Патријаршије поводом изласка из штампе публикације *Српске рукописне књиге у Чешкој*.

Пријему су присуствовали управник Библиотеке Српске Патријаршије мр Зоран Недељковић, руководилац пројекта, чланови Научне комисије проф. др Ирена Шпадијер, проф. др Зоран Ракић и проф. др Зоран Ранковић, као и др Јелена Триван, директор ЈП „Службеник гласник“ уз чију помоћ је ова значајна публикација штампана.

Истог дана Његова Светост је примио руководство Удружења „Стара Бежанија“ коју су чинили гђа Волга Илић, Зоран Матијашевић и Драган Гогих, као и њихов парох, презвитер Игор Лукић.

На свечаности уприличеној 7. октобра у Патријаршији српској у Београду, Његова Светост Патријарх Иринеј уручио је Орден Светог Саве проф. др Жарку Видовићу. Опширније о овом догађају на странама 12–16.

Свјатјејши је примио 9. октобра Арнеа Санеса Бјорштада, амбасадора Краљевине Норвешке у Србији.

Патријарх Иринеј је примио 10. октобра гђу Јелу Баћевић, амбасадора Републике Србије у Аргентини.

У Вождовачком храму

Празник Воздвижења Часног Крста свечано је прослављен у београдском Храму Св. цара Константина и царице Јелене, у коме се и чува честица Часног Крста коју је храму својевремено даровао Патријарх српски Герман. На дан празника, у недељу 27. септембра 2015, Евхаристијским сабрањем начелоствовао је Патријарх српски Иринеј, уз саслуживање протојереја-ставрофора Животе Марковића, Недељка Марјановића, настојатеља Вождовачког храма; протојереја Владимира Цупаћа, протонамесника Миленка Поповића, протођакона Радомира Ракића, као и ђакона Драгана Танасијевића и Верољуба Санда.

Освећење манастирског храма у Мислоћину

Манастирски Храм Светог Христифора подигнут је на конзервираним темељима старе цркве за коју се, према предању, казује да је подигнута у време краља Драгутина, мада се на основу археолошких истраживања оснивање светиње везује за 15. век и доба деспота Стефана Лазаревића.

Свету Архијерејску Литургију и чин освећења храма, 4. октобра 2015, служио је Патријарх српски Иринеј уз саслужење свештенства АЕМ. Величанственој церемонији су, поред бројних клирика, монаха, верника и званица из света јавног живота Србије, присуствовали и престолонаследник Александар Карађорђевић са супругом, директор Управе за сарадњу с Црквама и верским заједницама др Милета Радојевић, Дејан Томашевић, председник ПСД „Света Србија“, председник општине Обреновац Мирослав Чучковић и други. Током Литургије Патријарх српски Иринеј произвео је мати Јустину у игуманију манастира.

„Благодарећи многим људима и установама, првенствено Заводу за заштиту споменика културе и садашњем директору Управе за сарадњу с Црквама и верским заједницама др Милети Радојевићу, затим др Томиславу Бранковићу, стекли су се услови да се приступи обнови средњовековне светиње после ископавања моштију пострадалих монаха...“, беседио је Патријарх.

Свјатјејши је 19. марта 2014. освештао темеље цркве, а 19 месеци касније извршено је и освећење манастира који је захваљујући вредном и преданом раду игуманије ове светиње, мати Јустине, обновљен у рекордно кратком року.

Половином 16. века османлијски освајачи су похарали и запалили ову светињу, побивши монашко братство. Приликом копања темеља новог храма, пронађене су очуване кости страдалих монаха, које су положене у кивоте у крипти манастирског храма.

Овом приликом, ктиторки манастира, Љубинки Пејици, за несебичну помоћ манастиру током градње Патријарх Иринеј је уручио Орден Светог Саве првог реда.

У Дому војске

Поводом великог јубилеја – 230 година од рођења и 150 година од смрти Вука Стефановића Караџића у Дому Војске Србије представљена је монографија Вук наш насušни, аутора Милована Витезовића, у

издању „Православне речи“ из Новог Сада. О књизи су говорили Патријарх српски Иринеј, директор „Православне речи“ Зоран Гутовић, управник Катедре за српски језик Филолошког факултета у Београду проф. др Вељко Брборић, проф. др Војислав Јелић са Филозофског факултета, историчар уметности Никола Кусовац, главни и одговорни уредник Културно-уметничког програма РТС-а Небојша Брадић и аутор монографије. Патријарх је, поздрављајући скуп, рекао да драгоценом књигом боље упознајемо онога који је стварао нашу културу.

„Велика личност, велики ум, пре свега велики дар. Али дар који је искоришћен на најбољи начин великим трудом. Ово што је урадио превелико је дело о чему наша култура, историја и народ има велику благодарност и захвалност. Нека му је слава, а нама остаје да његово дело не заборавимо, нагласио је Патријарх Српски.

Извор: Медија центар Дома војске Србије ➔

У Крушевцу

Патријарх Српски освештао је 6. октобра, на празник Зачећа Св. Јована Крститеља, новоизграђену цркву посвећену Пророку, Претечи и Крститељу Господњем, на крушевачком брду Багдала.

Његовој Светости је саслуживао Епископ крушевачки Давид са свештенством Епархије крушевачке. Ктитор цркве је породица Гашић из Крушевца.

Многобројни благочестиви народ Крушевца сабрао се 6. октобра да дочека свог Патријарха и учествује у Светој Литургији на којој је појао хор „Свети кнез Лазар“ под вођством гђе Ружице Вешковац.

Овом приликом, Патријарх је изразио велику радост због изградње дугожељеног храма на Багдали, похваливши житеље Крушевца као вредне и верне људе, одане завету Светих Немањића и Лазаревића о неговању духовне светосавске културе и задужбинарства. Патријарх је ктиторима уручио висока признања – министру одбране Братиславу Гашићу Орден Светог краља Милутина, а крушевачком привреднику Бобану Гашићу Орден Светог Саве другог реда.

Великом црквено-народном сабрању присуствовали су градоначелник Крушевца Драги Несторовић са сарадницима, представници црквеног, политичког, јавног и културног живота града и Расинског округа.

Извор: Епархија крушевачка

Управни одбор Фондације „Патријарх Павле“

У Патријаршијском двору у Београду 30. септембра је одржана седница Управног одбора Фондације „Патријарх Павле“, којом је председавао Његова Светост.

Седници су присуствовали и остали чланови: Митрополит црногорско-приморски Амфилохије, Епископ рашко-призренски Теодосије, протојереј-ставрофор Трајан Којић, Градимир Станић и Милан Андрић.

Одбор је донео одлуку да са 500.000 динара помогне реконструкцију Храма Светог Николе у Текији, који је страдао у септембарским поплавама 2014. године.

Размотрени су и најургентнији захтеви и одобрена средства за помоћ најугроженијој деци, односно финансирање трошкова њиховог лечења у земљи и иностранству, као и три једнократне стипендије за школовање студената који се налазе у тешком материјалном стању. Посебна помоћ је додељена Удружењу особа са инвалидитетом „Зелени светионик“.

У Саборном храму у Београду

Његова Светост је на Задушнице, 10. октобра, служио Св. Арх. Литургију у Саборном храму Св. Архангела Михаила у Београду, уз саслуживање старешине храма протојереја-ставрофора Петра Лукића, јереја Владимира Вранића и протођакона Дамјана Божића, а у присуству Епископа топличког Арсенија. После Свете Литургије служен је помен ктиторима, приложницима, оснивачима, добротворима, свештенослужитељима и парохијанима Саборне цркве у Београду.

У Вишњици

Његова Светост Патријарх Иринеј служио је, 11. октобра 2015. године, Св. Арх. Литургију у Цркви Преноса моштију Светог Николаја у београдском насељу Вишњици.

После причешћа благоверног народа Патријарх српски Г. Иринеј је освештао новосазидани парохијски дом.

ПРАВОСЛАВЉЕ 1166

2

Активности Патријарха

6

Међународни научни скуп –
Религија, политика, право

7

Међународна Комисија за
англиканско-православни
теолошки дијалог

8

Жртвовање без остатка

10

Српска Православна Црква
у Црној Гори на мети окупатора
и сепаратиста: јуче и данас
др Александар Раковић

12

Аутобиографски поглед
на житије и збитија
Жарко Видовић

16

Ко је био прота Милутин,
отац Николе Тесле? (2. део)
Чудо Божије пред
рођење Николе Тесле
Милован Машић

20

Каталог рукописних књига
Библиотеке Славонске епархије
проф. др Владимир Вукашиновић

24

Књига о религијском
интервенционизму*Данко Стирахинић*

25

Приону душа моја

26

Како нас је видео А. Рајс (40)
Одликовање за читав народ
Анђоније Ђурић

28

Дајте ми сву муницију...
Живорад Јанковић

30

Скица за хришћанску
теологију светости
Бластоје Панћелић

32

„Десет Божијих
заповести“ (1923)
Ирина Радосављевић

34

Отаџбина се у срцу носи
Биљана Цинцар Косић

35

Свет књиге

38

Наука, уметност, култура...

40

Кроз хришћански свет

42

Из живота Цркве

46

Вјечнаја памјат

На насловној страни:
**Са освешћења манастирског
храма у Мислоћину**
Фото: Ђакон Драган С. Танасијевић

„Православље – новине Српске Патријаршије“ излазе са благословом Његове Светости Патријарха српског Иринеја. Издаје Информативно-издавачка установа Светог Архијерејског Синода Српске Православне Цркве. Први број „Православља“ изашао је 15. априла 1967. године.

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР:

Члан Св. Арх. Синода задужен за надзор над радом
Информативно-издавачке установе Св. Арх. Синода СПЦ
Митрополит црногорско-приморски др Амфилохије

Главни и одговорни уредник
Презвитер др Александар Ђаковац

Оперативни уредник
Срећко Петровић

Секретар редакције
Снежана Крућковић

Фотограф
Ђакон Драган С. Танасијевић

Лектор и коректор
Ђорђе Остојић

Чланови редакције
Презвитер др Оливер Суботић,
Сања Лубардић, Славица Лазић

Излази сваког првог и петнаестог у месецу, за јануар
и август двојро. Годишња претплата за нашу земљу је 1700
динара, полугодишња 850. Појединачни примерак 90 динара.
Претплата за нашу земљу може се уплатити на благајни Српске
Патријаршије, Краља Петра 5 или на текући рачун.

Уплате не слати поштанском упутницом!
Не слати девизне чекове!

Годишња претплата за иностранство:
Обична поштом је 70 USD, 70 CAD, 75 AUD, 45 EUR, 35 GBP;
авионом: 90 USD, 90 CAD, 100 AUD, 60 EUR, 45 GBP.

Информативна служба:
Текући рачун динарски број:
145-4721-71 Марфин банка
Далматинска 22 Београд
Текући рачун девизни број:
Intermediary Deutsche Bank GmbH,
Frankfurt/M (BIC DEUTDE33)
Account with inst: 935-9522-10
Marfin bank AD, Beograd (BIC LIKIRSBG)
Beneficiary: RS3514500708000135615
Informativno Izdavska Ustanova Srpske Pravoslavne Crkve,
Kralja Petra 5, Beograd
Charges: For the account of ordering customer

Телефони:

Редакција: +381 11 30-25-116
Маркетинг: +381 11 30-25-113

Преплата: +381 11 30-25-103, 30-25-113, 064 17-83-786

e-mail: pravoslavljje@spc.rs – редакција
pretplata@spc.rs – претплата
pravoslavlje.crb ; www.pravoslavljje.rs

web:

Рукописи и фотографије се не враћају. Текстови достављени
редакцији „Православља“ подлежу анонимној рецензији. Текстови и
прилози објављени у „Православљу“ представљају ставове аутора.

Сва права задржана. Свако прештампавање, копирање,
умножавање, објављивање и дистрибуирање целих или делова
ових новина или чланака објављених у њима забрањено је и
представља повреду ауторског права и кривично дело.

Графичка припрема, слог и прелом: Срећко Петровић
Штампа: „Политика“ А. Д.

Дистрибутер: „Polydor“ д.о.о.,
Ломина 11/3/9, 32300 Горњи Милановац
тел/факс: 032/717-322, 011/2461-138

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
271.222 (497.11)
ISSN 0555-0114 = Православље
COBISS.SR-ID 16399106

Православље се штампа уз помоћ Управе
за сарадњу с Црквама и верским заједницама
Владе Републике Србије

Графичка припрема овог, 1166. броја Православља, завршена је
у уторак, 13. октобра 2015. године у 16.00 часова, када је
у штампу предат овај број новина Српске Патријаршије.

У Митрополији црногорско-приморској

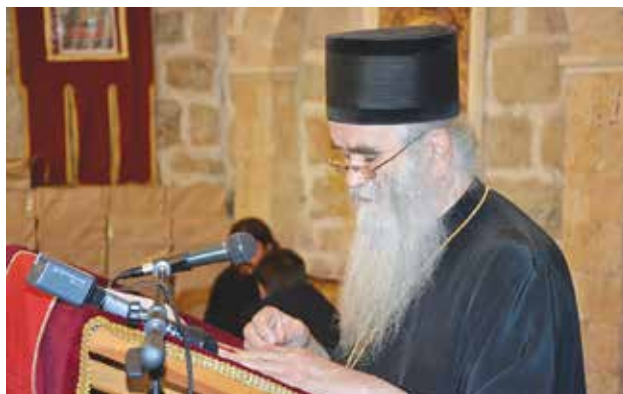
Међународни научни скуп – *Религија, политика, право*

Међународни научни скуп *Религија, политика, право* окупио је преко четрдесет еминентних научних радника из ових области из Србије, Црне Горе, Русије, Немачке, Аустрије, Италије и других земаља.

Организатори овог значајног скупа били су Митрополија црногорско-приморска (ИИУ „Светигора“) и београдски Институт за упоредно право и Центар за проучавање религије и верску толеранцију. Скупу је присуствовао и изасланик апостолског нунција, дон Виктор Ганц.

Научни скуп у Подмаинама обележило је публиковање зборника радова педесет и осам аутора реферата, на преко 1.000 страна, који је штампао организатор овог стручног саветовања. Радни део сесија је, пак, изнедрио низ важних закључака – који на стручан и дубоко промишљајући, научни начин сагледавају однос религије, политике и права – као теме која се деценијама налази на маргинама друштва, а представља суштину многих горућих проблема, нарочито у савременим, секуларним државама. Такође је констатовано је да су религија, политика и право друштвене категорије историјски неминовно повезане, чијем међусобном односу на овим просторима није посвећивана дужна научна пажња, иако је несумњиво реч о великој и значајној теми. Цркве и верске заједнице своју мисију врше у конкретним политичким и правним системима држава у којима се налазе, те и на тај начин представљају друштвене и правне категорије. Скуп је надаље закључио да су религија и вера кроз мисију Црква и верских заједница, а посебно традиционалних, дале немерљив допринос развоју морала, културе, просвете и свеукупног друштвеног напретка. Носиоци политичких функција и јавних овлашћења ту и такву улогу религије и вере веома често, посебно у тоталитарним режимима, нису препознавали, констатовали су еминентни научни радници. С друге стране, у модерним, демократским државама не само да се наглашава неопходност успостављања и вођења континуираног дијалога са представницима Црква и верских заједница него се и непрестано истиче њихов конкретан допринос развоју људског друштва. На крају је закључено да се у ситуацијама припремања и доношења прописа којима се регулише правни положај

Црква и верских заједница, мора исказати разумевање верских посебности и разлика, те да је од суштинске важности за добробит једнога друштва да носиоци јавних функција покажу додатну одговорност у погледу непрестаног дијалога и старања о унапређењу положаја Црква и верских заједница и остваривању права на слободу вероисповести.

Овај недавно завршен међународни научни скуп може да послужи као пример изузетне сарадње црквених и научних институција коју је као такву неопходно наставити и на друге сличне теме.

Извор: Митрополија црногорско-приморска
Приредила М. Р.

Према образу и подобију Бога: надом испуњена антропологија

Међународна Комисија за англиканско-православни теолошки дијалог

Сейтембар 2015.

Саопштење (Communiqué)

Бафало, Њујок, Сједињене Америчке Државе

У име триједног Бога, са благословом и уз вођство наших Цркава, Међународна комисија за англиканско-православни теолошки дијалог (ICAOTD) сусрела се у Бафалу, Њујорк, од 19. до 25. септембра 2015. Комисија изражава дубоку захвалност Благовештењској православној цркви у Бафалу (Грчка Православна Архиепископија Америчка Васељенске Патријаршије у Цариграду).

Митрополит детроитски Никола формално је поздравио Комисију и њен скуп у својој епархији. Он је изнео похвалу и охрабрење за рад Дијалога. Нагласио је ургентну потребу за изразима хришћанског јединства у светлу дубоких изазова и криза пред којима се налази глобална заједница, имајући на уму догађаје који се одигравају управо у време кад Комисија подузима своја разматрања.

Комисија је привела крају прву фазу свог рада посвећеног теолошком разумевању људске личности (person), усвојивши Заједничку договорену изјаву: *Према образу и подобију Бога: надом испуњена антропологија (In the Image and Likeness of God: A Hope-Filled Anthropology)*. Тај извештај биће ускоро

публикован, и представља кулминацију шестогодишњих истраживања у вези са одговорима на питање шта англиканци и православни могу заједно да тврде о смислу људске личности (personhood) по божанском образу.

Овај договор полаже темеље за континуиран дијалог о етичком доношењу одлука у светлу гореназачене визије. Током следећих састанака Комисија ће расправљати практичке последице таквог теолошког приступа личности. Комисија предвиђа продужено истраживање области какве су биоетика и светост живота, као и људска права и еколошка правда.

Скуп је започео Светом Архијерејском Литургијом у Благовештењском грчком православном храму. Чланови Комисије такође су учествовали у екуменској вечерњој служби у епископалном Храму Светог апостола Павла. Комисију је поздравио епископ Вилијам Френклин из Епархије западног Њујорка. У својој беседи он је говорио о доприносу хришћанском јединству који је пружио некадашњи епископ те епархије, Чарлс Хенри Брент, који је био један од водећих пионира Покрета за веру и поредак (Faith and Order). Свакодневна молитва оснаживала је и утврђивала рад постигнут заједничким снагама. Узношене су јутарње и вечерње молитве, у ритму смене између англиканаца и православних.

Рад Комисије обогаћиван је срдачним и издашним пријемом парохијана Благовештењског храма, на челу с парохијским свештеником, часним оцем др Христосом Христакисем, који служи као православно са-секретар Дијалога. Чланови Комисије упознати су са јединственим историјским, културалним и природним карактеристикама града Бафала, Нијагариним водопадима и ближим окружењем.

Рад Комисије наставиће се током следећег састанка у септембру 2016. године, којем ће домаћин бити Англиканска заједница.

*Митрополит диоклијски Цариградске
Патријаршије Калист Вер,
православни сајредседавајући*

*Архиепископ пертски Роџер Херф
Роџер Херф,
англикански сајредседавајући*

*Бафало, четвртак,
25. септембар 2015. г.*

Чланови Комисије присутни у Бафалу:

Представници Православне Цркве:

Митрополит диоклијски Калист Вер (Цариградска Патријаршија)

Митрополит зимбабвеански и анголански Серафим (Александријска Патријаршија)

Високочасни отац Александар Хејг (Антиохијска Патријаршија)

Високочасни отац др Георгије Дион Драгаш (Јерусалимска Патријаршија)

Високочасни отац др Валентин Васечко (Московска Патријаршија)

Професор др Богдан Лубардић (Српска Патријаршија)

Митрополит трговиштански Нифон (Румунска Патријаршија)

Професор др Милтијадис Константиноу (Грчка Црква)

Митрополит китионски Хризостом (Кипарска Црква)

Епископ филомелионски Илија (Албанска Црква)

Часни отац др Христос Христакис (са-секретар)

Представници Англиканске цркве:

Архиепископ пертски Роџер Херф (Англиканска црква Аустралије)

Часни отац Марк Билиморија (Црква Цејлона)

Архиепископ армашки др Ричард Кларк (Англиканска црква Ирске)

Часни ђакон др Кристина Хол (Енглеска Црква)

Часни отац Филип Хобсон OGS (Англиканска црква Канаде)

Госпођица Наташа Куклач (Англиканска црква Канаде)

Епископ кипарски и заливски Мајкл Луис (Епископална црква у Јерусалиму и Средњем истоку)

Часна др Глорија Мапангдол (Епископална црква у Филипинима)

Часни отац др Данкан Рид (Англиканска црква Аустралије)

Часни отац професор др Џон Ричес (Епископална црква Шкотске)

Епископ воришки Џон Стројан (Енглеска црква)

Часни отац др Џон Џибао (са-секретар)

Часни отац Нил Вајгерс (Канцеларија Англиканске заједнице (АСО))

Чланови који нису присуствовали скупу:

Протојереј Георгиј Звиададзе (Грузијска Патријаршија)

Високочасни отац Анджеј Минко (Пољска Црква)

Епископ Роуен Вилијамс (представник Архиепископа кентербериског)

Часни отац др Тим Бредшоу (Енглеска црква)

Часни отац Џозеф Вандера (Англиканска црква Кеније)

*Са енглеског превео:
Богдан Лубардић*

Милунка Савић (фото: albanskagolgota.rs)

Чобаница са падина Копаоника из села Копривница, недалеко од Рашке, обучена у мушко одело, са скраћеном косом испод шајкаче и груди стегнутих пртаном увијачем, пријавила се војној команди као Милун Савић и тако храбро закорачила у крвави свет ратних, балканских сукоба. Њена „тајна“ откривена је тек пошто је у Брегалничкој бици (1913) рањена у груди. Ипак, због успеха који је показала у борби, рат је завршила са чином каплара српске војске. Пошто је откривено да је жена, није примљена у добровољце, мада се пријавила на самом почетку I светског рата. „Жене у рат могу само као санитетско особље“, речено јој је. Тада пише начелнику Врховне команде, војводи Радомиру Путнику: „Војводо, одавде не идем док ме не примите. Ја сам каплар и хоћу своју десетину!“ У Бици на Церу, у храбром гоњењу потученог непријатеља, сама заробљава 23 бугарска војника. Као бомбаш ретке смелости и умећа брани Београд у уличним борбама. На положајима код Ужица у једном нападу пада прострељених гру-

Пре 43 године умрла је најодликованија жена
Првог светског рата, Милунка Савић

Жртвовање без остатка

М. Р.

Наредник Милунка Савић припада оној плејади српских ратника о којима је фердмаршал Август фон Макензи писао у својим мемоарима: „Борили смо се са јунацима из бајке.“

Од хероја до чистачице

Наредник Милунка Савић је једина жена на свету која је одликована француским орденом *Ратни крст са златном палмом* који се додељује искључиво високим официрима. Она је жена која је обележила Балканске ратове и Први светски рат, носилац је Војне златне Карађорђевог звезде са мачевима, Златне медаље за храброст „Милош Обилић“, Легије части IV степена, Легије части V степена, француског Ратног крста, споменица (Албанска споменица и Споменица Солунског фронта 1915–1965, највишег енглеског одличја – Светог Михаила и руског – Светог Георгија Победоносца. Након рата је живела мучан живот, радећи углавном као чистачица и куvariца, потпуно заборављена од своје вољене Отаџбине. Тихо и неприметно, упокојила се у 81. години (6. октобра 1973), у једнособном стану на четвртој спрату зграде без лифта у насељу Браће Јерковић. Тај стан јој је тек 1972. године доделила Скупштина града Београда.

Милунка Савић (фото: albanskagotat.rs)

40 година касније

Тек 40 година након Милункине смрти (10. новембра 2013. г.), њени посмртни остаци су пренети у Алеју великана и положени, уз највише војне и државне почасте, на београдском Новом гробљу. Парастос испред Цркве Светог Николе служио је Патријарх српски Иринеј, који је истакао да је Милунка жртвовала себе без остатка: „Нико није тако схватио или мало је оних који су тако схватили однос према отечеству, вери и свему ономе што се српски зове“, рекао је тада Патријарх Иринеј.

ди. У јесен 1915. у Македонији тешко је рањена гелером у главу. И тако повређена кренула је у голготу заједно са народом и војском преко Албаније. Виђали су је како у чарапама преноси своје посустале саборце преко залеђених река. После неколико месеци опоравка вратила се на Солунски фронт где је учествовала у биткама које је српска војска водила на лето и у јесен 1916. године. У чину поднаредника бива погођена у обе ноге. Опоравља се у Бизерти. О њој води рачуна командант француске средоземне флоте вицеадмирал Емил Гепрат. Брине за њу

и упућује јој речи племените подршке: „Сине, оздрави што пре, Француска те воли!“ Ова одликована и храбра жена изазивала је дивљење савезничких војника који у својим редовима нису имали жене борце.

Чобаница је постала славом овењани ратник. О њеним подвизима који превазилазе границу вероватног рашчуло се по целој савезничкој војсци. Светска штампа пише о њој.

Угашена су светла на позорници рата. Сећање Отаџбине је још једном на искушењу. Милунка једним кораком од хероја улази у улогу животног губитника. Удаја,

развод, самохрана мајка. Чистачица, куvariца... За њу нема бољег посла, на ивици егзистенције је. Нема је у књигама историје, у уџбеницима. И тада Милунка остаје јака, и поносно ћути. И поред своје успева да ишколује преко тридесеторо деце. ■■

Српска Православна Црква у Црној Гори на мети окупатора и сепаратиста: јуче и данас

др Александар Раковић

– Прва мета била је Његошева капела на врху Ловћена и планина Ловћен као „српски Олимп“ –

Српска Православна Црква у Црној Гори налази се пред последњом фазом религијског интервенционизма који против ње примењује сепаратистичка власт на челу с Милом Ђукановићем. Реч је о Нацрту закона о слободи вјероисповијести којим црногорски сепаратисти имају намеру да Српску Православну Цркву истерају из Црне Горе, да је бирократском силом и евроатлантском енергијом избаце из њеног скоро миленијумског духовног простора.

Планови да се српско-православни идентитет истера из Црне Горе сковани су у аустроугарским одајама, развијали су их великохрватски шовинисти (Иво Пилар, Милан Шувлај), римокатолички клерикалци (бискуп Јосип Јурај Штросмајер, фра Доминик Мандић), доцније црногорске усташе (Савић Марковић Штедимлија, Секула Дрљевић) и коначно „дуклански“ антисрби (Мило Ђукановић, Јеврем Брковић). Стогодишњим процесом диригује се из Беча, Рима, Загреба а последњих деценија из Вашингтона.

Прва мета била је Његошева капела на врху Ловћена и планина Ловћен као „српски Олимп“. Његошева капела је подигнута 1845. а Милорад Медаковић је записао значајан детаљ: „Ову је Цркву [Његош] саградио у тој намјери да буде сарањен у њој, на оној висини, која је највиша у Црној Гори, и од куд се понајвише види само

српска земља и сиње море.“ Истоветан став о симболици Његошеве капеле и Ловћену имао је и црногорски краљ Никола Петровић Његош који је 1913. казао: „Ловћен је Олимп српски, споменик подигнут Божјом руком слободи и њезиним бранитељима, колико је то наше славне династије, подножије је то маузолија пепела Петра Петровића Његоша.“

Аустроугарски агресор је 1915. бомбардовао Његошеву капелу на врху Ловћена, а цео ловћенски масив је заузет 10. јануара 1916. Црна Гора је капитулирала, а аустроугарски окупатор је наложио да се Његошев ковчег измести са Ловћена на Цетиње како би, пише 16. јуна 1916. министар спољних послова Стефан Буријан фон Рајец, „тима Ловћен изгубио ореол светилишта који сад има“. Аустроугари су 1917. у Црној Гори забранили употребу српске националне заставе а дозволили истицање хрватских и албанских застав. Имали су намеру да на Ловћену подигну монументални споменик аустроугарском цару Францу Јозефу али ту идеју нису спровели у дело. Краљ Александар Карађорђевић је 1925. обновио Његошеву капелу која је и у југословенској држави била међу најважнијим православним светињама српског народа.

Великохрватски шовинисти Иво Пилар и Милан Шувлај су током Првог светског рата и после тог рата и у уједињеној југо-

словенској држави заговарали идеје да Црногорцима или треба наметнути идентитет „средњовековних Црвених Хрвата“ или да преко Црногораца као споне између Хрвата и Албанаца треба направити „бедем“ против српског православља а Србе тиме потиснути с јадранских обала. Њихове идеје су прихватили црногорски сепаратисти Савић Марковић Штедимлија и Секула Дрљевић који су се током Другог светског рата ставили у службу Независне Државе Хрватске. Штедимлија је био Павелићева десна рука у разарању Српске Православне Цркве у Босни и Херцеговини и Хрватској и усташки промотер идеје о Црногорцима као потомцима „Црвених Хрвата“. Ова гротескна и злослутна тумачења народног идентитета у Црној Гори живела су и у усташкој емиграцији. С тим у вези посебно је важно дело франџевца Доминика Мандића *Црвена Хрватска* (1957) у којем стоји: „А данашње Црногорце, у којима тече крв старих Хрвата, ваља да Хрвати са симпатијама сусрећу и помажу њихову борбу за неовисношћу и самосталношћу Црне Горе и црногорског народа.“

Паралелно с великохрватским намерама да се расрби Црна Гора на истом задатку радила је и Комунистичка партија Југославије која је, макар само у почетку, имала намеру да Црногорце прикаже као самосвојни део шире српске целине. Милован

Његошеву капелу на врху Ловћена срушиле су 1972. комунистичке власти
(фото: <http://njegos.org>)

Ћилас је 1. маја 1945. у београдском листу *Борба* објавио постојање посебне црногорске нације, али је и подвукао да су тиме Црногорци утврђени као другачији Срби од осталих Срба. Међутим, у наредним деценијама великохрватска траса и комунистичка траса расрбљавања Црне Горе почели су да се прожимају. То се могло уочити током јавних полемика о намерама комунистичких власти да се поруши Његошева капела а уместо ње подигне Маузолеј на врху Ловћена. На крају, то што аустроугарски окупатор није спровео у дело урадиле су комунистичке власти и Његошева капела је 1972. уклоњена с врха Ловћена.

Упркос намерама да се Црна Гора темељно расрби, већина Црногораца је почетком деведесетих година 20. века била окренута ка историјском српском идентитету, без обзира на то дали су се изјашњавали као Срби или Црногорци. Међутим, истовремена појава Либералног савеза Црне Горе утирала је пут „дукланској“ квазидеји која је према великохрватским идеолозима била ништа друго до синоним за идентитет средњовековне „Црвене Хрватске“. Либерални савез Црне Горе је исказивао темељно антисрпство и милитантни однос против Српске Православне Цркве. Но, стремљења ове странке била су посве маргинална док их 1997. није прихватио црногорски

председник Мило Ђукановић. Тада је, у идентитету црногорских сепаратиста, потпуно превладала идеја која је идеолошки блиска великохрватским шовинистима о Црногорцима као потомцима средњовековних Дукљана.

Од 1997. црногорски сепаратистички режим ишао је корак по корак у отцепљењу Црне Горе из заједничке државе са Србијом и отцепљењу Црне Горе од свог историјског Српства. Немачка марка је 1999. уведена као званична валута у Црној Гори, од 2002. евро, српски језик је 2004. уклоњен из црногорских школа а српска тробојка је одлуком сепаратистичких власти исте године престала да буде државна застава Црне Горе, црногорски сецесионисти су уз помоћ мањинских народа 2006. отцепили Црну Гору од Србије, затим је 2007. уведен „црногорски језик“ као службени а потом је и латиница постала службено писмо државне администрације.

Конфликтан однос који је црногорски режим од 1998. градио према Српској Православној Цркви, на темељима антисрпства који је успоставио Либерални савез Црне Горе, постајао је све суровији. Функционери сепаратистичких власти на чијем је челу стајао Мило Ђукановић утркивали су се у томе ко ће више претити Српској Православној Цркви. Ђукановић је у мају 2011. за Телевизију Црне Горе изјавио

да „Митрополија црногорско-приморска није усаглашена са државним интересима Црне Горе, јер је део Српске Православне Цркве (СПЦ), чија је централа у држави Србији која не гледа благонаклоно на црногорску независност“. Стога, каже Ђукановић, „ако желимо Православну Цркву у хармоничним односима с државом и црногорским државним органима, логичан је циљ самосталност Цркве“.

У Књажевини Црној Гори је 1909. живело 95% православних Срба и 5% осталих, а данас у Црној Гори живи око 30% Срба и око половине становништва говори српским језиком. У претходних сто година српски идентитет Црне Горе уклањан је кад год се за то пружала прилика, а најдаље је у томе отишла актуелна црногорска власт. Пошто су уклоњени скоро сви српски симболи Црне Горе и њена идентитетска обележја која су је обликовала као историјску државу српског народа, на ред је стигла и последња преостала институција – Српска Православна Црква. Власт је уместо физичке конфронтације за сада одабрала бирократску силу и покушаће да наметне закон којим би да православне цркве стави под своју власт, а православне епархије омеђи државним границама и пресече њихову везу с целином Српске Православне Цркве. Тиме ћемо се бавити у наредном броју *Православља*. ■■

Аутобиографски поглед на житије и збитија

– Историја и библио-био-графија –

Жарко Виговић

Ова Библио-био-графија је кратак приказ научних радова и студија који, мислим, сви без разлике, представљају **покушај** да се одговара искључиво на питања каква у човеку поставља **историјска свест** – ако је заиста имамо! – тј, кад се она, у нама, повремено појави (ако се и кад се она у људском бићу заиста јавља!)

То је она свест – момент оне свести – на коју Вас позива **завет!**

А то није свест људског бића индивидуе, отуђеног бића, дакле, ни свест о свакодневной, „навикној“ појави (научно проучаване) цивилизације наше, него управо свест **личности** (момента личности) о европској (ту и нашој, евро-медијтеранској) цивилизацији и култури како је – самом својом суштином – живела, деловала, **нас тумачила** и „пројектовала“, а и саму себе – у својој, метафизичкој „историјској свести“! – нама „тумачила“, приказивала (како то Андрић приказује у „Травничкој хроници“) и била присутна у нашој средини!

Шта је та историјска свест? а шта је историја? Јасније постављено то питање гласи:

шта је **оно о чему** говори и сведочи – не знање, наука, него – предање, „само **прича**“, увек лична? тј. „само **историја**“ (реална колико личност људског бића)! јер, грчки речено, „историја“ (већ преко две и по хиљаде година) значи: **прича!**

Зато историју, као **причу**, не тумачи никаква историјска **наука** (искуство експеримента, доказивање показивањем), него, колико је

могућа, само осећање, које, опет, као и личност, причу или песму, настоји да нам објасни **философија**: „**филозофија историје**“!

А она није наука (о људском бићу-личности, о историји, о историјској, тј. **надвременој** заједници), него људска свест о **ограничености** знања и науке, тако да **философија историје** јасно казује да **историја**, као свест **осећања**, није научио објашњива, није предмет науке, него **философије**, **знања** ограниченог (самоувереног, а недоступног самој тајни историје и „њених закона“), јер философија – у очекиваној улози и дејству **знања**! – само замењује осећање које није знање, познавање, мисао (**о искуству**)!

А европска (и не само европска) **философија историје** (и људске заједнице, историјске, заједнице из приче) полази и логички се не изводи и не развија од неког **научно** утврђеног постулата или премисе о томе шта је **историја** (премиса о којој **философија** треба да мисли шта је човек, а шта његова заједница, кроз векове „идентична с његовом природом“), него се – **философија историје**! – развија (и прихвата) од двеју (о којима ће бити реч) **различитих легенди** или двају **митова**, двеју библијских варијанти **стварања** људског бића:

Исток, „источна“ (светлосна, благослов Божији, Логос-фос, у Постање 1, 26 – 2, 5), или **Запад**, варијанта „западна“, мрачна, грчки: **зофос** које значи и **мрак** и **Запад**, и **Грех** (Постање 2, 7 – 4, 16 од Адама и даље, до

Ноја), па се према томе **култура** људског бића (у сваком од нас) и данас јасно дели на „**источну**“ и „**западну**“ тако да и Добро и Зло сазнајемо **самоспознајом** – која је могућа само „**дијалектички**“, тј. само у **дијалогу**, најпре трагедијском, платонском, па смиреном, исповедном, покајном, **литургијском**! – у смиреној верности самој **теми** дијалога, јер **логос**, које значи сабраност, тада је логос дијалога саговорника, сабрано **верних** задатој или договореној **теми** и никаквој другој намери дијалога! – а самоувереност филозофа је **зофос** (**грчки: мрак и запад**) сујете, такмичења (које води зависти, мржњи и Злу, јер оно настаје баш самоувереним одбијањем дијалога, спасоносног покајања и једине могуће самоспознаје!). А историја није наука, него спознаја света, људске морално-историјске заједнице и времена, спознаја заснована на дијалогу који је само у уметности (причи, песми, драми) веран теми, истини о историјској заједници! Историја је, дакле, прича о **историјској** заједници, тј. оној заједници која је могућа и реална само као **надвремена**, трајна, **историјска**! (а не политичка, економска, језичка, крвна, интересна итд.)

Историја је, дакле, прво, историја људског бића могућа (**то** је њен **закон**!) само као **пророчко**, **песничко**, **надахнуто** приказивање заједнице у тим догађајима, а с друге стране, и **тумачење** (песме,

Чланак „Аутобиографски поглед на житије и збитија – Историја и библио-био-графија –“ је одломак из обимнијег рукописа проф. др Жарка Видовића који је за штампу одабрао Високопреосвећени Митрополит црногорско-приморски Г. Амфилохије

пророштва, надахнућа), и с треће, и **научно** (судско, или као у „помоћним историјским наукама“!), тумачење само оних догађаја који су и научио и тачно утврђени, при чему се јасно разликују, с једне стране, сами **догађаји** (научно, социолошки и хронолошки, па и судски документовано тачно утврђени) у „историји“ која је, тада и у томе **наука**, али не **историјска наука**, него само и тек „**помоћна историјска наука**“, која догађаје описује **научно** – без обзира на то како је те догађаје доживела и у свом историјском **предању** саму себе у тим догађајима описала и схватила **историјска заједница!**

Дакле, логично је зашто, како и у којој мери историја може да буде предмет и **науке, и легенде** (уметности, поезије, историје као приповести, предања) и **филозофије**, и митоманије, па су стога разумљиве седамдесет година мука и напора историчара **цивилизације** кад се – у свом логорашко-ратном искуству, у вери, а у одбрани историје како је виде Његош, Толстој, Ђопић, Андрић, Томас Ман (па и неуролог, тј. антипсихијатар Виктор Франкл!) – ... кад се (поменути ратно-логорашки историчар цивилизације) суочи са метафизиком и **филозофијом** историје (као „историјске нужности“ у којој нема кривца, па зато суди само „филозофско-историјски предвиђен“ победник-агресор), кад се (поменути...) суочи са филозофијом историје која – данас је то јасно – служи само као оружје медија у **Хладном рату!**

А та, метафизичка филозофија историје („својим законима“) је против дијалога и против аутентичне историјске свести онакве каква је – као у Андрића, Толстоја, Томаса Мана – жива само у књижевно-песничкој-пророчкој

Орден Светог Саве проф. др Жарку Видовићу

На свечаности уприличеној 7. октобра 2015. године у Патријаршији српској у Београду, Патријарх српски Иринеј уручио је Орден Светог Саве проф. др Жарку Видовићу.

Свечаној додели високог признања наше Цркве присуствовали су чланови Светог Архијерејског Синода: Митрополит црногорско-приморски Амфилохије и епископи бачки Иринеј и рашко-призренски Теодосије. У одлуци Св. Арх. Синода, коју је током свечане доделе прочитао главни секретар Св. Синода протојереј-ставрофор др Саво Јовић, наводи се да се високо одликовање Српске Православне Цркве, Орден Светог Саве другог степена, на предлог Митрополита црногорско-приморског Амфилохија додељује проф. др Жарку Видовићу, историчару уметности и хришћанском православном философу из Београда, за крсноваскрсно христољубље, животну сведочење православне филозофије истине и богојавне лепоте света.

Уручивши високо одликовање проф. др Жарку Видовићу, Патријарх српски Иринеј је истакао да је професор Видовић, као историчар и философ, умни човек утемељен на вечним јеванђељским истинама. Пожелевши професору Видовићу да долгоденствује и буде и даље на корист Цркви и народу српском, Патријарх је подсетио да Црква данас одликује највишим орденем ствараоца, истраживача, одличног познаваоца хришћанског православља, човека који је по својим делима познат ван граница наше земље.

Свечаном чину присуствовали су декан Православног богословског факултета Универзитета у Београду протојереј-ставрофор проф. др Предраг Пузовић, управник Библиотеке Српске Патријаршије мр Зоран Недељковић, секретар Канцеларије Патријарха Српског јереј Владимир Вранић, и чланови литургијске заједнице Цркве Светог Марка предвођени протојерејем Небојшом Тополићем.

Орден Светог Саве и одликовање Православног богословског факултета Светог Василија Острошког у Фочи проф. др Жарко Видовић је предао протојереју Небојши Тополићу да се чувају у литургијској заједници Храма Светог Марка.

Извор: Инфо служба СПЦ
Приредила М. Р.

култури народа (дакле, народа склоног причи!).

А књижевно-песничка (заветна!) култура – њена историјска свест!

– је истинита и жива само онако како Платон објашњава **идеју-лучу** (тако и идеју-лучу историјске заједнице), чулни сусрет, виђење ➔

те идеје: **живо и снажно осећање** (вере, историјске свести као вере), осећање **које се јавља** само као **спонтан, изненадан, непредвидив** одговор душе на (изненадан, непредвидив и необјашњив) **преображај** историјског **искуства**, преображај могућ – **само ако је то искуство проверено, истинито!**

Сво Божије присуство у **људској историји** је у тој (платонској!) **идеји-лучи** – коју метафизика, филозофија историје не може да схвати, па измишља нељудске „историјске законе и нужности“.

А међу те филозофе историје спадају и немачки Хегел, и англо-амерички Тојнби, као и четири историјске нужности из „историјског материјализма“ који нам је од 20. октобра 1944. наметала Четврта глава Историје СКПб (бољшевика), па онда и Тито, Кардељ ... да их не набрајам.

Никад се нека **лажна** представа, недоказиво и непроверено искуство, не може преобразити у **идеју (Лучу бића)**, па бити **идеја (Луча)**, која – научно-психолошки необјашњиво („тајна човекова“, *Луча микроkozма*, П, 131–140) – изазива надахнуће, појаву **осећања** као **историјске свести**, осећања историје као **заветне истине!**

Може нетачна представа бити појам – иначе не би било идеологије, политичке злоупотребе историје, нити бисмо без нетачне, а наметљиве представе могли да лажемо!

али таква, лажна, намерно произведена нетачна представа **не може бити идеја (Луча тј. надахнуће, творац осећања, тј. вере, лепоте, историјске свести)** којом само надарени и велики писци стварају велика дела историјске истине и свести, јер – у истински православном вернику – идеја (Луча) је **истинита појава Духа**, надахнуће које преображава **наше истинито – али само истинито (доказиво!) – искуство и сазнање. То је** појава силе која је Греху и лажи непозната, па зато Грех о **идеји** говори као да је то

само „**појам**“, тј. енцинална појава језика (мишљења, метафизике) свеједно да ли тим језиком говоримо истину, измишљотину, фантазију или лаж!

У Књизи Постања (гл. 10 и 11) дата је Таблица „свих народа“ (библијским пророцима познатих) Семита, Хамита, Јафетида, народа „потеклих од Нојевих синова Сема, Хама и Јафета“.

тј. „читаво (библијским пророцима познато) човечанство“ које је „**преживело Потоп**“.

И сво то човечанство говори **једним заједничким (Нојевим!) језиком**, што Богу – (а видећемо зашто) – **не годи!** јер у таквом великом – „мултикултурном“, „опште-човечански“ а језички згомиланом – мноштву нема, нити се **ико** може осетити као **личност**, „ближњи“, што Богу (па већ и назиремо зашто) управо то **не годи** (због сујете моћних који личност тумаче и намећу као истакнут и освојен друштвени-световни положај):

јер су природни, земни елементи („земна превара“, *Горски вијенац*, 2290–2297) – исти језик и исто порекло (крвно, нојевско) – читаво „човечанство“ („Бајке“ и Анђаме!) – сабили у гомилу природну, језичку и крвну (насупротив сабраној, духовној, божанској заједници **историјској**), па у земној световној заједници нема ни могућности за појаву **личности**, нити у самом крвном или језички истом, а прешироком царству може бити икакве „интима“ (блискости ближњих), у којој би били могући духовност, боголикоост и **дијалог самоспознаје** ближњих.

(А дијалог-самоспознаја је, могућа само у **Богом надареној боголикоости** саговорника, а та **духовност надареног** дијалога није својствена ни браћи, заједници крвној, ни језичком знању – световном и телесном)!

Преостало им је, дакле, у тој згомиланости само да у Вавилону по-

дигну „**кулу високу до Неба**“, како би – по њиховом (паганском) веровању! – строгом, ауторитарном световном законском организацијом (без Божијег благослова!) **Вавилон** – вавилонски! – овладао и самим Небом и могао да буде на висини **престоног и обожаваног града** читавог човечанства као „божанске заједнице“ (безличних створења!) те империје. Али то веровање у **божанску моћ заједнице световне** (прагрешне, земаљске, безличне, отуђене, природне, крвне и језичке, искуствене, мисаоне, рационалне, метафизичке законске, Постање 2, 16–17) је **паганско (земаљско)**, Богу немилу, те зато Бог – у самом почетку могуће историје (заједнице **историјске**, духовне) – разбија ту, светску и световну **заједницу моћи световне**, природне (земаљске, телесне, крвне, искуствене, дакле, и мисаоне), јер је **недуховна** (лишена дијалога, дакле, и осећања, саосећања, поезије, приче, тј. историје)!

* * *

Зато већ сама чињеница да Бог раздваја све народе **по језику**, (да Божији народ – заједница духовна, заветна, **морално-историјска** – не буде схваћена и тумачена као крвна заједница стада или племена, природна и језичка-мисаона-метафизичка!) указује на то да је у човеку нешто **прече од** (општег, свеобухватно човечанског, универзалног мисаоно-језичког, метафизичког!) **појма „човек“** (пуки инструмент, неопходан само техници и статистици империјално згомилане заједнице).

Па није ваљда Бог стварао **људско биће** за то да се томе бићу – па и самом **империјалном** (вавилонском!) појму Бога – дивимо као остварењу приземног, метафизичког појма човек?

Пророцима (песницима, тј. приповедачима-историчарима **аутентичним!**) је јасно да није, него да га је (тј. да је њих два **људска бића**, мушко и женско, у Постање 1) Бог стварао истовремено, на своју

радост, и **благословио их**, тј. њих двоје као заветну (=благословену! духовну!) заједницу **личности** (Постање 1, 26–2,8), као бића која је стварао **по лику и подобију** Свом, самог Бога.

А тај лик и подобије људског бића – боголикоост и богоподобност (хармонија са Богом) – је **личност**: биће које није дефинисано ничим земаљским, искуственим, мисаоним и телесним (**Горски вијенац**, ГВ, 2329–2336), него биће „за пјесму створено“, тј. за „**историју**“!

Па колико год ми – у свом рационализму и сциентизму Света технике – настојали да **историју учинимо предметом науке** (као да су наши преци реални као наши савременици), **то није могуће**, јер **историјска** (надвремена, трајна, непрекидна, а жива и сва присутна) **заједница**, као ни сама **тајна човека не може бити предмет науке**.

А **историја** је, тј. треба да буде – у свом изворном значењу – **поетска** слика целог живота и опстанка **личности у заједници** – не у крвној, племенској (сточној, навикној, интересној) **заједници племена или стада**, него у **морално-историјској**, „за причу“, „поколења за пјесму створена“, ГВ, 2336–2340), народ **историјски**, заједница као „пјесма, прича, бајка, слава Божија“, за похвалу Творцу-поети (ЛМ, П, 169–180), да сваки народ, као посебна језичка заједница, треба да буде свестан (и своје, и сваког народа) посебне заједнице, не само језичке, него **култне** (културне, Богом издвојене и поетски-историјски **осмишљене**) заједнице, те да влада **само собом**, из центра који је центар само тога народа, да има и треба да има и свој посебан закон и законик.

Дакле, аутентичан појам **историје** и народа као заједнице **историјске** не треба да буде светски, империјалан, вавилонски, јер империја је проклета, вавилонска држава, **антибожанска**, „курва вавилонска“ – каже већ **Постање**, прва књига од Се-

Биографија проф. др Жарка Видовића

Професор Жарко Видовић је историчар уметности, ликовни критичар и историчар цивилизације. Живи у Београду. Рођен је 1921. године, у Тешњу (БиХ). Учествовао је као добровољац у Априлском рату 1941. У октобру 1941. ухапшен је у Сарајеву. Био је у затворима до 1942. (прво немачком, па усташком). У „Великом транспорту“ пребачен је у Јасеновац, одакле је депортован у логор код Нарвика у Норвешкој. Године 1943, уз помоћ локалног становништва, успева да побегне за Шведску. Наставља студије у Упсали где је добио ћерку Загу. После рата вратио се у Југославију у којој је хапшен и затваран још два пута, због својих ставова о демократији.

Гимназију је завршио у Новом Саду, студирао је у Загребу, до почетка Другог светског рата, а после рата наставио студије у Упсали. Најпре је студирао медицину, па прекинуо. Наставио је са студијама историје филозофије и историје уметности. Дипломирао је 1952. на Филозофском факултету у Упсали, а докторску тезу је одбранио 1958. г. у Београду.

Предавао је историју уметности у Сарајеву и на Свеучилишту у Загребу одакле је, због својих речи о србофобији, био искључен. Прешао је у Београд 1967. године, где је у Институту за књижевност и уметност Србије радио све до пензије 1986. године. Писао је и преводио за *Борбу*, *Културу* и *Књижевне новине*. Иза себе је оставио капиталан филозофски опус, а међу његовим значајнијим делима налазе се *Огледи о духовном искуству*, *Трагедија и Литургија*, *Његош и Косовски завет у Новом веку*, *Суочење Православља са Европом*, *Срби у Југославији*, *Умјетност у пет епоха цивилизације*, *И вера је уметност...*

Приредила М. Р.

дамдесет и седам књига **Светог Писма**. народа јудејског!

јер и **народе** (аутокефалне цркве!) **сједињује** – али не интересно и нагонски, него (опет **култно**!) – **само Литургија!** сједињује и у **Цркву** – заједницу **Једну, свету, саборну и Господњу**, заједницу свих аутокефалних цркави (а не сједињује државно, земаљски, империјално, световно, у империју!).

Проклетство Божије на **Вавилон-империју** је први, божански знак да **божански** историјски дар човечанству **није држава**, творевина закона и друштвеног уговора (*Contrat social*), ни заједница крвна, ни језичка, него **Црква**, заједница **култна**, дијалога **литургијског** –

између свештеника и верника, дијалога пред Богом!

* * *

Из свега тога следи да је културно моралну победу Истока – тј. „Други долазак Христов“ – обнову вере и заједнице као морално-историјске – могуће очекивати само другачијим (платонско-идејним) тумачењем **историје**, појавом завета, тј. дијалога **историјске** свести која је једина могућа духовна сила и тајна човека – не само Истока (мада само на „Истку“ очекивана!), него – и читавог човечанства.

Свака цивилизација је снажна и реална само док има свој **идеални** ➔

циљ, тзв. „културни“ **систем вредности**, свој **смисао**, који је једини могући **логос** (сабраност) те цивилизације!

Али тај идеални циљ цивилизације Запада (Евро-Запада, данас Атлантског, Евро-Амеро-Запада) је управо **вавилонски** („западни“), тј. **рационално-метафизички** (дакле, недуховни, практички) Апсолутни ум који је – **Свет технике**, диригован из **Новог** (данас већ Трећег Новог) **Вавилона!**

* * *

У свом *Tractatus logico-philosophicus* (превод, Сарајево, изд. „Маслеша“, 1960), Витгенштајн је показао да **логика** – као закон **мишљења!** – није никакво сазнање (па чак ни критика сазнања или заблуде), него сам свест и свраћање пажње **на већ стечено** (и у биће, у искуство бића смештено и сабрано) **сазнање**, садржано већу ставовима које (као и заблуду) **логика** – мишљењем и **говором** у дијалектици дијалога – само осветљава с тим, да осветљавање делује као **самосазнање** или само посматрање сопственог **бића**, а не као сазнање **света**, па је то био разлог и Платону да философију и само **мишљење** дефинише – не као спознају света, него – као **самоспознају** бића!

Једини прави предмет – истовремено и субјект (лице, хипостаза) – мишљења је догађај **личности**, тајна појава личности људског бића, а не **свет** (који је, као и људска телесност, индивидуа) предмет **спознаје**, чулног стицања искуства, предмета мишљења)

У **метафизици**, у крајњем закључку мишљења, **логика** само потврђује (свеједно да ли истинит или лажан) став садржан у премиси, у представи, у чулном податку, у полазном ставу.

Тако је Витгенштајн („боравећи у Норвешкој“) расветлио тзв. „тајну пророчке моћи“ **западне** (евро-западне, атлантске) филозофије **историје**, **логичне**, али не истините (тј. не на сазнању засноване)!

а ми српски логораши, у својим чудесним (непоновљивим) дијалозима смо – **такође у Норвешкој**, далеко од своје домовине, али зато у **духовној заједници** са својим народом – носталгично наслутили евро-медитеранску тајну духовне **историо-софије**. ■■

Недавно је, у издању манастира Студенице, изашла књига аутора Милована Матића *Српски прота Милутин Тесла (1819–1879), отац Николе Тесле*. Ова студија нам чини могућим да појмимо на који начин се појавио један од највећих генија у историји човечанства – Никола Тесла.

Црква Св. Петра и Павла у Смиљану, изглед од 1941. до 1985. године

Почетак свештеничке службе (Штикада и Сењ)

Село Штикада налази се око пет километара јужно од Томингаја код Грачаца. Припада Архијерејском намесништву личком у Епархији горњокарловачкој. Храм Св. Арханђела Михајла, који по причама датира још из грчког доба порушен је током Другог светског рата.

Отац Николе Тесле, Милутин, ће свештеничку каријеру започети у овом месту 1846. године као капелан у Храму Св. Арханђела Михајла. Са супругом Ђуком ће овде остати највише до годину дана.

У Сењу је половином деветнаестог века била „мала српска насеобина“ у којој је предњачила трговачка породица Милеуснић. Више од пет година ће отац Милутин Тесла провести у Сењу. У њему ће остати од 12. маја 1847. године (како сам каже) до краја септембра 1852. године.

Године Милутинове свештеничке службе проведене у Сењу поклопиле су се са значајним политичким догађајима у то време: у Загребу је 25. марта 1848. године одржана Народна скупштина Троједне Краљевине, на којој је Србе посебно обрадовала одлука којом је проглашена

„једнакост свију без разлике у вјери“, па су Срби и Хрвати заједно славили Ускрс истог дана, 23. априла 1848. године. Врхунац слоге Срба и Хрвата достигнут је 5. јуна 1848. године, приликом свечаног устоличења Јосипа Јелачића за бана, који је положио заклетву пред српским Патријархом Јосифом Рајачићем (1785–1861).

Као млад и амбициозан свештеник који долази на службу у отмену градску средину, Милутин жели да најпре заведе ред у црквеним пословима и обавезама како би поправио опште стање у црквеној општини. Неуморан у раду, крајем априла 1850. године, толико се разболео да није могао вршити службу, све до половине јула, када му у помоћ прискачу свештеници из Лике. Међу њима је био и његов „тетак Драганић“ који ће га месец дана замењивати у служби. „У суботу дне 19. августа 1850. приспео јест мој сродник јереј Тома Мандић, који ме тад избавио от многиј бједственостиј“, пише Милутин. Тако брат његове супруге Ђуке, Тома, остаје у Сењу годину и девет месеци, заступајући свог шурака у служби иако није био омиљен сењским Србима.

Ко је био прота Милутин, отац Николе Тесле?

– 2. део –

Чудо Божије пред рођење Николе Тесле

– Какав „Божји феномен“ је видео свештеник Милутин? –

Милован Матић

Шта је видео свештеник Милутин Тесла изнад Смиљанске долине на Петровдан 1855. г., управо годину дана пре него што ће му се у Смиљану родити син – геније Никола Тесла? Благодарећи томе што је отац Милутин (као интелектуалац и српски национални радник) био дописник *Србског дневника*, остало је прецизно записано његово Петровданско виђење. О „Божјем феномену“ опширно је написао у 55. броју *Србског дневника* од 30. јуна 1855. године (по старом календару).

Идеали којима се руководио током читавог живота можда баш најбоље потврђују његове речи написане у Сењу 31. јула/12. августа 1852. године: „Бога ми мога! Ништа ми није тако драгоцјено као слобода, благосостојаније и напредак Народа Мог и Браће, и за ово двоје: Церкву и Народ, гди год будем, готов ћу бити живот мој положити...“ У истом писму, уочи растанка са Сењанима износи своје утиске пуне горчине, али с пуно наде да ће се ствари поправити, а из писма се види да одлази као крајње частан човек и свештеник коме су народни и црквени интереси изнад свега.

Након пет и по година, Милутин Тесла са супругом Ђуком и двоје мале деце, одлази из Сења. Син Данило, звани Дане (највероватније рођен 1849. године) и кћерка Милка (касније удата Глумичић) родили су се у Сењу. Дуго се сматрало да је и Ангелина рођена у Сењу, и то као прва кћерка проте Милутина, међутим то није тачно. Ангелина, касније удата Трбојевић, родиће се у Смиљану 20. јуна 1853. године, а преминуће у Кистањама 16. августа 1931. године где је и сахрањена.

Никола Тесла је рођен у Војној крајини. Аустријска власт је одмах новорођеног Николу одредила да припада „Личкој регименти Но. 1“ – пуковнији и Медачкој компанији – чети број 9. У Смиљану је била стационирана 11. чета Прве личке пуковније (Смиљанска сатнија Личке регименте), али је новорођени Никола заведен у војну јединицу где су му корени, где му се и отац родио и где је био заведен као војни обвезник, у Радуч, који је припадао Медачкој чети. Као место становања младенца наводи се кућни број 227 у Смиљану.

Родна кућа Николе Тесле, снимљено М. Матић, март 1990. г.

Пред рођење Николе Тесле у Смиљану

На шестом километру од Госпића, на северозападу налази се село Смиљан. Испод брда Богданић а поред потока Ваганац, на мањој заравни је православна Црква Светих Апостола Петра и Павла, са парохиском кућом.

У Смиљан ће отац Милутин Тесла стићи почетком октобра 1852. и остаће тамо најкасније до августа 1863. године, значи пуних једанаест година. По доласку у Смиљан

наићи ће на готово непријатељско расположење његовог претходника Илије Жегарца, па ће првих месеца дана служења у Смиљану бити принуђен да станује у Госпићу и путује свакодневно до новог места службовања.

Материјална ситуација Теслине породице није се поправила добијањем нове парохije. Напротив, „чемерно стање“ се наставило.

Ту ће му се родити 20. јуна 1853. године кћерка Ангелина, касније удата Трбојевић, дру-

ги син Никола, 10. јула 1856, и 1859. трећа кћерка Марица, уда-та Косановић. Непознатог датума 1863. године доћи ће до породич-не трагедије – гине му најстарији син Данило.

Смиљанска парохија је била то-лико велика да је од једног њеног краја до другог требало пешачити једанаест сати, јер су путеви били неуређени, а често и тешко про-ходни. Отац Милутин написао је шта га је сналазило на том путу: „...сретају велике воде, глибови блата и прочаприпјатствија, да здравље и живот у погубељ ба-цам, а коња зашто купити неи-мам, нити сам на овај начин у састојанију држати га, и тако на моју жалост душепопечитељство терпити ће морати.“

Божји феномен пред рођење Николе Тесле

Интересантно је то што Милу-тин Тесла извештава о „Божјем феномену“ у 55. броју *Србског дневника* од 30. јуна 1855. годи-не по старом календару. Тај фено-мен појавио се над Смиљанском долином на Петровдан те године. После годину дана, следеће 1856. године, родиће му се син Никола.

Слободно се може рећи само то да је рођење Николе Тесле ипак најављено. Отац Милутин није знао да ће му се догодине родити геније, а о овом виђењу, у *Србском дневнику*, овако каже:

„Лијепи феномен даје простоме народу повода од сваке руке су-дити, умнијему зритељу пак оста-ла је мука та што га се није могао сит нагледати, јер ово појављење Божије природе толико је траја-ло, колико би човијек могао тако рекућ шинути дланом о длан. Јуче била је врућина велика и воздух ладан, небо се смјешило и звијез-де сјајиле како игда; **наједанпут, блисну од стране истока, и као кад би забуктало триста луча потегну на запад, звијезде укло-нише се, и би рећи сва природа стаде; појављење пак преко сво-да неба пролазећи чинило се је тако близу, као да би га из пра-**

Рођење Николе Тесле је најављено на Петровдан 1855. године. Не знајући да ће му се за годину дана родити син геније, свештеник Милутин је описао виђење:

Никола Тесла
испред свог калема

„...Јуче била је врућина велика и воздух ладан, небо се смјешило и звијезде сјајиле како игда; наједанпут, блисну од стране истока, и као кад би забуктало триста луча потегну на запад, звијезде укло-нише се, и би рећи сва природа стаде; појављење пак преко свода неба пролазећи чинило се је тако близу, као да би га из праће дова-тити могао, а чуло се је као дале-ки водопад и просипајући од себе варнице остављало је модре пруге за собом...“

Србски дневник, број 55, од 30. јуна 1855. године (по старом календару)

ће доватити могао, а чуло се је као далеки водопад и просипа-јући од себе варнице остављало је модре пруге за собом, и кад је шмркнуло за први бријег, заорило се је тамо, као да би се срушила каква велика кула, а одјек про-тезао се је у Велебиту на јужној страни задуго. Затијем обузе ча-ском помрчина и миријаде свје-тила небеснија остадоше пребли-јеђене од лица овог малог Божијег феномена.“

Крштење новорођеног Николе

Тачно годину дана после овог сведочења оца Милутина родио му се син – геније Никола Тесла: „Роди се младенац пола мушкога, мјесеца јунија, дне 28. лета 1856/педесет и шестог/законито. Отац младенца, Милутин Тесла, парох

администратор, мати му Георги-на, житељи смиљански. Крсти га и миропомаза чрез мене Јереја Томе Оклобције, пароха адми-нистратора цркве храма свја-тог великомученика и победоно-сца Георгија, мјесеца јунија, дне 29. лета 1856.“ Младенцу је дато име „Николај“ од кума „Јована Дренова, ц. к. сатника, житеља госпићског“. **Аустријска власт је одмах новорођеног Николу одредила да припада „Личкој регименти Но. 1“ – пуковнији и Медачкој компанији – чети број 9. У Смиљану је била ста-ционирана 11. чета Прве личке пуковније (Смиљанска сатнија Личке регименте), али је ново-рођени Никола заведен у војну јединицу где су му корени, где му се и отац родио и где је био заведен као војни обвезник, у Радуч, који је припадао Медач-**

У време оца Милутина Тесле у Смиљану је било 522 пра-вославних Срба. Њихов број је до 1941. године нарастао на више од хиљаду. Половином 1941. године, за пет дана на зверски начин убијено је 590 мушкараца, жена и деце који су сахрањени у заједничку гробницу која се налази свега неколико метара од Цркве Светог Петра и Павла.

„Бога ми мога! Ништа ми није тако драгоцјено као слобода, благосостојаније и напредак Народа Мог и Браће, и за ово двоје: Цркву и Народ, гди год будем, готов ћу бити живот мој положити...”

Свештеник Милутин,
Србима у Сењу
31. јула/12. августа
1852. године

Милутин Тесла са царским
орденом, Ријека, 1873. г.,
Музеј Николе Тесле, Београд

кој чети. Као место становања младенца наводи се кућни број 227 у Смиљану.

Николу је крстио свештеник Тома Оклобџија, администратор госпићки. Тада је Смиљан био главна парохија, а Госпић је био филијала Смиљана. Тако је било све до доласка Милутиновог из Смиљана у Госпић 1863. године. Николи је био кум Јован Дреновац, крајишки капетан који је живео у Госпићу. Напоменимо да ујак Николин, Трифун Мандић, извештавајући га о породичним приликама, 17. децембра 1891. године, из Грачаца, каже: „...твој кум Вуксовић одкула на онај свет, оставио је иметак србској Госпићкој обћини“.

У време доласка Милутина Тесле у Смиљану су била 522 припадника православне вере. Њихов број је до 1941. године у Смиљану нарастао на више од хиљаду, а 1990. их је било свега једанаест Срба, а 2006. године свега један и само један! Како би их и било више, када је половином 1941. године, за пет дана на зверски начин убијено 590 мушкараца, жена и деце који су сахрањени у заједничку гробницу која се налази свега неколико метара од Цркве Светог Петра и Павла.

Тесла је већ у првих неколико месеци службовања у Смиљану из мртвила покренуо православ-

но становништво, верски успавано и не много заинтересовано за своју Цркву. Да би улепшао и украсио цркву у Смиљану, да би је учинио пријатнијом и привлачнијом, отац Милутин Тесла је наурио да је помоћу милостиње уреди, како „простота“ не би нагињала „римској цркви“.

Трагедија – погибија сина

Различити су подаци који се одnose на породичну трагедију која је задесила Тесле погибијом Милутиновог сина Данила. Маргарет Чејни наводи да је Данило – Дане Тесла имао дванаест година када је настрадао док се на другим местима говори да је то било у четрнаестој или петнаестој години његовог живота. Никола Тесла наводи да је Данило страдао од ударца коња, а то се потврђује и на другим местима. Једино М. Чејни по први и једини пут до сада наводи и другу психолошки занимљиву верзију смрти Теслиног брата. Према њој је Данило пао с мердевина за таван.

„Смрт Данила Тесле је престављала породичну трагедију и изазвала промену понашања свих чланова породице. Не зна се када се тај тужни догађај одиграо. ... Неки биографи кажу да је Данило имао четрнаест година, други да је имао петнаест, а већина да се до-

гађај одиграо 1863. године кад је Никола имао седам година и када се породица преселила у Госпић, сматрајући да је баш Данилова смрт била узрок пресељења.“

Једини материјални траг који постоји о Данилу Тесли (1849–1863) јесте књига Вука Врчевића *Морално-забавне и шаљиве-поучишелне србске зајонетике с дошћичним на крају шолковањем*, која је објављена у Задру 1857. године у књигопечатњи браће Батара. У њој се, међу именима претплатника налази и име „Данило Тесла, ученик школе у Медаку“.

Сестре Николе Тесле

Најстарија ћерка проте Милутина и Ђуке, *Милка Глумичић*, родила се у Сењу неутврђеног датума. Најпре се удала за Воју Глумичића, који је преминуо крајем 1892. године, с ким је имала веома лош брак, након чије смрти се преудала. Имала је једну ћерку.

Анџелина Трбојевић, рођена у Смиљану 20. јуна 1853. године, а преминула у Кистањама 16. августа 1931. године, где је и сахрањена. Удата је за свештеника Јову Трбојевића који је службовао у Петровом Селу (поуздано од 1892. до 1902), а онда у Метку (1907). Имали су петоро деце, три сина и две ћерке. Један од њих, Никола, отишао је у САД и добио име Николас Тербо. Његов син је Вилијам Тербо. Брат Никола Тесла је с Ангелином био најдубље везан. Предосетио је њену смрт иако је био преко океана.

Марица Косановић, рођена у Смиљану 1859. године а преминула у Загребу 27. октобра 1938. године. Удата је 1877. године у Плашки за *Николу Косановића* (1851–1899), ријечког проту, који је рано преминуо. Николадин-Никола Косановић је аутор првог чланка о Николи Тесли на српском језику у *Браничу* крајем 1889. године. Превео је с немачког *Звоно* од Шилера, објављено 1900. године.

У следећем броју:
Отац и син

Каталог рукописних књига Библиотеке Славонске епархије

проф. др Владимир Вукашиновић

„Konačno treba vidjeti kakvih ima stvarnih garancija da će se ta građa u buduće primjerenom zaštititi i očuvati u Republici Hrvatskoj“¹

Крајем прошле, 2014, године с благословом Преосвећеног Епископа славонског Господина Јована (Ђулибрка), професор др Зоран Ранковић, доцент др Србољуб Убипариповић, асистент Никола Јоцић и потписник ових редова, наставници Православног богословског факултета Универзитета у Београду, започели су истраживање ратом разорене Библиотеке Славонске епархије² са седиштем у Пакрацу у оквиру пројекта „Старе српске штампане и рукописне књиге на територији Епархије славонске: истраживање уништеног и сачуваног књишког блага“. Рад на преосталој грађи обављен је током пролећа 2015. године у Пакрацу и Загребу. Прва фаза овог пројекта, чији је резултат књига *Рукописне књиге Библиотеке Славонске епархије у Пакрацу*, обухватила је сачуване рукописне књиге ове библиотеке.

На самом почетку треба рећи да страдање Библиотеке Славонске епархије у Пакрацу није прошло неопажено од ока светске научне и културне јавности³ иа-

¹ *Biblioteka Eparhije slavonske u Pakracu*. (s.a. s.l.). Надаље: BESP. МЗЛБ бр. 149/05 од 3. априла 2005, 48.

² Пакрачка епархија се од 1959. године назива Славонска епархија.

³ Th. P. Seto, *Is Book-Burning Bad? Rights, Citizenship and Torture: Perspectives on Evil, Law and the State* (John T. Parry & Welat Zeydanlioglu eds.) Interdisciplinary Press, 2009; A. de Baets, *Censorship of historical tho-*

ко, на жалост, није добило онолику пажњу колику заслужује. Оно је, с пуним правом, названо *либрицидом*⁴ и представља тек део ширег процеса уништавања српске књиге у Хрватској.⁵

О каквој библиотеци ми овде говоримо? Славна Књижница Епархије пакрачке чији је оснивач био Епископ Кирило Живковић умало није нестала у великом пожару 1812. године.⁶ Прави процват доживела је у време Епископа Мирона Николића (1890–1944).⁷ Његов библиотекар – књижничар како се тада називао, Митрофан Рајић 1916. године пишући кратки приказ историјата и тадашњег стања Књижнице Епархије пакрачке

ught: a world guide, 1945–2000, Greenwood Press, 2002; *Memory of the World: Lost Memory – Libraries and Archives destroyed in the Twentieth Century*. Prepared for UNESCO on behalf of IFLA by Hans van der Hoeven and on behalf of ICA by Joan van Albada, Paris: UNESCO, 1996.

⁴ R. Knuth, *Libricide: The Regime-sponsored Destruction of Books and Libraries in the Twentieth Century*, Greenwood Publishing Group, 2003, 128.

⁵ О томе говори Анте Лешаја у својој књизи *Knjigocid: Uništavanje knjige u Hrvatskoj 1990-ih*, Zagreb, 2012. Ова књига је наишла на позитивна научна вредновања. (Видети приказ: R. M. Hayden, „Knjigocid: Uništavanje knjige u Hrvatskoj 1990-ih by Ante Lešaja“, *Slavic Review*, Vol. 72, No. 2 (SUMMER 2013), 361–364). Њен аутор износи податак да је у општем „чишћењу“ неподобних књига у Хрватској уништено око 2,8 милиона примерака (<http://www.jutarnji.hr/ante-lesaja--devedesetih-sm-o-unistili-2-8-milijuna--nepocudnih--knjiga/1040727/> приступио 30. 6. 2015).

⁶ В. Црњић, „Реконструкција Библиотеке Епархије славонске (Пакрац)“, *Сусрећи библиографа у сјомен на др Георгија Михаиловића: зборник радова*, Инђија, 2008, 460.

⁷ С. Милеуснић, „Стварање и страдање Епископске књижнице у Пакрацу“, у: *Књижевне новине, Лист за књижевност и друштвена питања*, година XLIV, број 831, Београд (1. децембра 1991), 3.

обавештава нас да она садржи 954 дела у 1661 свесци међу којима је и „... велика збирка српско-словенских богослужбених књига тзв Србуља, рукописних и штампаних књига покупљених из овоподручних цркава“.⁸

Епархијска књижница је на самом почетку Другог светског рата опљачкана а књиге које нису уништене или покрадене пренесене су у Загреб.⁹ Страдање ове библиотеке није био усамљен случај у том времену. Само је на територији тадашње Пакрачке епархије, што опљачкано а што поплаћено, 66 библиотека почевши од епархијске, преко манастирских па све до мањих, црквеноопштинских.¹⁰

Неке рукописне књиге Пакрачке епархије враћене су, заједно са једним делом српског културног блага, Српској Православној Цркви 1983. године.¹¹

Уместо Епископске књижнице у Пакрацу је 29. септембра 1990. године формирана Библиотека Епархије славонске.¹² Она је потом страдала у ратним разарањима и пљачки нарочито у зиму 1991–1992. године. Желећи да установимо каква је крајња судбина ове библиотеке, односно, шта је

⁸ АСАНУК, МР А 1916, 38.

⁹ С. Милеуснић, *наведено дело*, 3.

¹⁰ С. Милеуснић, *Духовни јеноцид 1991–1993*, Београд 1994, 124–5.

¹¹ Попис враћених богослужбених предмета, икона, слика и књига: *Potvrda o izvršenoj primopredaji, Povijesni Muzej Hrvatske br. 16/6–83 od 5. travnja 1983. godine*. Овде је грешком у одељку: „Стари рукописи Срба у Хрватској од 13. до 20. столећа који су припадали Пакрачкој епархији“ међу 47 враћених рукописа наведено на самом почетку 10 лепејавинских.

¹² С. Милеуснић, „Стварање и страдање Епископске књижнице у Пакрацу“, 3.

од ње преостало а шта је нестало, започели смо овај пројекат.

Наше истраживање је било започето на основу претходног *Каталога* Пакрачке библиотеке¹³ из кога смо сазнали да је она пре разарања имала 38 рукописа. Онда је било потребно установити колико је ових књига преостало. Због тога смо своју пажњу усмерили на релативно опширну студију *Biblioteka Eparhije slavonske u Pakracu*, до које смо дошли у Архиву Митрополије загребачко-љубљанске.¹⁴ У њој су дати попис и анализа стања Пакрачке епархијске библиотеке, и то њеног рукописног и старог штампаног дела, којим је испраћено враћање преосталих књига надлежним институцијама Српске Православне Цркве у Хрватској. Састоји се из два дела: „Анализе“, стр. 1–50 и „Прилога“, стр. 51–75. У овом спису стоји да су само два рукописа донесена из Пакраца у Загреб и да се осталима изгубио траг. Слична ситуација била је и са старом штампаном књигом. Највећи део ове драгоцене библиотеке нестало је у ратним данима раних деведесетих година у Пакрацу. Наше истраживање је показало да су од 111 старих српских књига шам-

паних у временском распону од краја 15. до средине 17. века сачуване 62 књиге док је 49 примерака нестало. Од српских штампаних књига 18. века којих је у Библиотеци било 64, сада нема 24 док је њих 40 сачувано.

Анонимни аутор(и) *Biblioteke Eparhije slavonske u Pakracu* осетио је потребу да *прошумачи* и *айолоџира* њено вишеструко сељење, уништавање и смањивање. Не можемо се отети утиску да је први разлог због кога је писан овакав текст био у томе да се оне снаге које су разарале Славонску епархију генерално а Пакрачку библиотеку посебно ослободе одговорности за либрицидно и пљачкашко понашање. Читајући ову анализу није тешко закључити да је њу писао експерт. Нажалост, та *научна обухватност* га није спречила да испише тако интониране странице које у читаоцу могу да изазову утисак да их није писао човек *научне озбиљности* и *објективности* него какав ентузијастички библиофил из Буенос Аиреса решен да из своје старачко-емигрантске доколице прозбори, па и напише, коју реч о трагичним збивањима у Пакрацу почетком деведесетих година прошлог века.

Шта изазива толику nelaгодност у читању овог текста? Начин на који је у њему доследно и неуморно *идеолошки инструментализована наука*.

Далеко би нас одвело да детаљно коментаришемо ставку по ставку овог ревизионистичког документа. Осврнућемо се само на најупечатљивије покушаје прекрајања и „новог тумачења“ трагичне историје систематског уништавања српског културног и духовног блага у Хрватској.

Писати о страдањима Пакрачке библиотеке деведесетих година није могуће а да се у обзир не узму и њена ранија страдања и селидбе. То је јасно и аутору овог документа па и сам осећа потребу да нешто о томе прозбори. Он у духу општепознате праксе *смањивања бројева*, коју негују њего-

ви земљаци када пишу о Другом светском рату у Хрватској, овако описује разарања Пакрачке библиотеке до којих је средином прошлог века, дошло: „Дио пак књижене грађе је 1941. године и д. услед ратних околности *могао* и нестати а био је тада и *нешто* оштећен. Међутим велика оштећења књиге су претрпеле много прије у прохујалим столећима ради неподесног чувања, руковања, те изложености *влази, инсекцијима, пољавицима* и сл.“¹⁵

Апстрахујмо сада циничну (зло)употребу појмова *могао* и *нешто* и задржимо се на другом, истим духом надахнутом, закључку. Да ли аутор овог списка хоће да нас увери у то да је заштитом српског културног и духовног блага у Хрватској требало да се бави Хрватска удруга за дезинфекцију, дезинсекцију и дератизацију уместо неких других, нама се чини, важнијих и примеренијих институција? Или жели да нас убеди да српским црквеним и грађанским библиотекама несагледиву штету нису нанеле усташке сатније које су их 1941. године немилосрдно пљачкале и уништавале него хорде пацова које су их столећима грицкале?

Аутор се не задржава само на пацовима и инсектима. Он на крајње „оригиналан“ начин тумачи и разарање епископског двора славонских архијереја. Подсећа нас да је Пакрачки епископски двор „... иначе већ стотинак година статички нестабилан и склон рушењу ради клизања тла“¹⁶ из чега вероватно треба закључити да је његовим становницима учињена услуга што је исти разорен јер би им се, у противном, током какве *славонске олује* могао срушити на главу.

Као што смо већ рекли, из Пакраца је у Загреб, како се да закључити на основу овог текста доспело свега два рукописа: „Значајно је да осим ... два накнадно пронађена и описана рукописа (цит. каталог бр. 10 и

¹⁵ BSP, 6.

¹⁶ BSP, 38.

¹³ *Српске рукописне и штампане књиге у Славонији од XV до XVIII века – Каталог*, ред. Л. Чурчић, Београд – Пакрац, 1990.

¹⁴ МЗЛ бр. 149/05 од 3. априла 2005.

18.) остали ... описани рукописи ... нису до сада нађени у још доступној пакрачкој књижничној грађи у Загребу. По свему се може предмнијевати да је то још од 1990 год. даље мојло (Подвукао, В. В.) остати у Србији.¹⁷

У овом одељку изнесена је друга основна теза односно суштински разлој постојања саме студије која ће касније много пута бити поновљена: нестале књиге, како рукописи тако и старе штампане књиге, налазе се у Србији. Њих су односили Срби, разним поводима и у разним приликама, а хрватска војска која је палила, уништавала и пљачкала Пакрачку библиотеку са тим нема никакве везе. Књиге су, на једном месту каже, склоњене пре сукоба¹⁸ и налазе се где друго него у – Београду,¹⁹ где је „...барем дио те грађе задржан ... ради рестаурисања“.²⁰

Овој хипотези можемо упутити различите приговоре и контрапитања. Да видимо нека од њих. Због чега су те две књиге остављене на милост и немилост библиобарбарских руку како их на другом месту аутор студије назива? Зашто и оне нису пребачене у Србију? Да ли су оне мање вредне, једноставно заборављене или ту постоји још неки, скривен разлог до којег је, ако се не послужимо бомбастичном аргументацијом теорија завере, немогуће доћи? И, умало да заборавимо, због чега истом приликом није склоњена и драгоцену збирку старих штампаних књига која је на много страшнији начин девастирана од самих рукописа?

Нека оштећења на овим књигама су „класичног“ типа – листови су цепани, корице откидане, стране гужване. Друга су симболичког, самим тим алармантнијег типа. Тако је, на пример, Четворојеванђеље штампано у Београду 1552. године, оштрим предметом, бајонетом или но-

жем, просечено и оштећено. Као што видимо, књиге су те године у Пакрацу не само спаљиване, раскидане, бацане у воду, крадене него и клане!

У књиге су такође пуцали. Аутор студије којом се бавимо и за то има специфично решење. Он предлаже криминалистичка истраживања која би показала да ли су књиге биле „на (не)намерном нишану или чак служиле као грудобран“.²¹ Дакле, ако смо добро схватили, једна страна је (зло) намерно књиге постављала као грудобране док је друга (не)намерно пуцала у њих? Оставивши по страни општепознату чињеницу да средњовековни рукописи ефикасно заустављају метке из калашњикова, усмеримо своју пажњу на мануелно уништавање књига. Оне су, рецимо то јасно, брутално цепане. Не могавши да овде оптужи неке друге злонамерне штеточине животињског порекла, наш аутор се окреће још једној провереној стратегији вештачкој проширивања етничкој и верској идентитетској жртшава која треба, барем се њему тако чини, да умањи злочин починилаца или да сакрије њихову примарну и основну мотивацију: „Примитивна библиобарбарска рука при томе је без ‘дискриминације’ правила такву штету и на црквеним католичким и православним, као и на посве световним књигама.“²²

Амбиције писца овог текста не завршавају се само на томе да оптужи једне за оно што нису урадили. Не, он иде корак даље и одбија да призна заслуге другима које они заиста јесу учинили.²³

²¹ BESP, 39.

²² BESP, 39.

²³ Овде првенствено мислимо на Ивана Хитија који је у времену разарања Библиотеке Славонске епархије био помоћник заповедника Оперативне зоне Хрватске војске Бјеловар. Он је у великој мери допринео спасавању њеног преосталог књишког блага због чега га је и одликовао Свети Архиепископски Синод СПЦ. О свему овоме снимљен је и документарни филм режисера Бранка Лазича „Бити или не, Иван Хити“ који објективно извештава о овом времену и збивањима у Пакрацу и показује личну драму овог храброг човека.

Он пише а не трепће: „Кад се у Загребу дознало да је књижнична грађа у Библиотеци Еп. Пакрачке угрожена и да постоји опасност њезина већег оштећења или развлачења, почетком 1992. године, тај се фонд ... из просторија Епархије извукло из Пакраца и превезло у Загреб.“²⁴

Таман смо се, пробијајући се на једвите јаде кроз идеолошке шикаре и шипражја овог апологетског дела, понадали да је избављење близу и да више нећемо морати да читамо овакава домишљања и подметачине, кад се, пред сами крај, потврдише познате Овидијеве речи: *finis coronat opus!*

Резимирајући претходно речено о судбини Пакрачке епископске библиотеке аутор завршава, барем се њему тако чини, својеврсним аналитичким *coup de grâce* који треба да запечати судбину његових замишљених противника: „Унатраг шездесетак година тај је фонд више пута пресељаван, спашаван од уништавања, али и отуђиван (и то од стране од које би се ово најмање могло и смело очекивати!)“²⁵ Дакле, он се сада устремио да пронађе кривца за све ово и као да наслућујемо на кога мисли. Међутим, било би добро, а и послужило би стварном сагледавању ове проблематике, да пре него што обзнани име оптуженог покуша да нам одговори на следећа питања: *Збој чега се фонд Пакрачке библиотеке у поменутом временском интервалу селио, од кога је спасавао, односно ко је хтео да га уништи и од које би се стране највише могло и смело очекивати да га отуђи?*

И да не заборавимо још и ово. Покушавајући да дефинише питање власништва рукописне збирке Славонске епархије аутор овог текста бележи да она припада у првом реду „Православној цркви у Хрватској“!²⁶ При томе

²⁴ BESP Biblioteka Eparhije slavonske u Pakracu, 40–41.

²⁵ BESP Biblioteka Eparhije slavonske u Pakracu, 47.

²⁶ BESP Biblioteka Eparhije slavonske u Pakracu, 50.

¹⁷ BESP, 7.

¹⁸ Исто.

¹⁹ BESP, 8.

²⁰ BESP, 46.

нас, претпостављамо нехотице, оставља у недоумици на коју „Православну цркву у Хрватској“ мисли: ону основану 3. априла 1942. или ону од 12. марта 2010. године? Горку шалу на страну. Званични назив институције којој поменути рукописи припадају гласи *Српска Православна Црква* како, уосталом стоји, на свим одговарајућим местима њеног јавног, административног и правног идентитета. Елементарна обавештеност, политичка коректност и иста таква пристојност подразумевају да се она управо тако назива.

Вратимо се из сфере политичких спекулација и неутемељених опужби у реалност и погледајмо шта се са рукописном збирком Славонске епархије у ствари десило и у каквом је она сада стању.

Након вишемесечних истраживања показало се, хвала Богу, да је ситуација много боља него што се на почетку мислило. Наш истраживачки тим успео је да у *Хрватској* пронађе 29 рукописа за које се веровало да су нестали у вихору ратних сукоба. Нажалост, још увек не знамо где је седам рукописа ове збирке. О њима ће бити више речи у самом Каталогу. Сада само желимо да напоменемо да у ову групу спадају пет богослужбених (*Зборник молитва и канона* (XVIII век), *Псалтир с последовањем из Ораховице* (друга половина XVII века), *Тийик или устави црквени из Ораховице* (1590. година), *Требник из Ораховице* (прва половина XVII века) и *Триод њосни из Ораховице* (1584. година)) и две богословске (*Богословски зборник из Ораховице*, (1760. година) са преписима познатих дела Дионисија Новаковића – Епитом и Пропедија и *Црквено-полемички зборник и ђумана Кирила Живковића* (1780. година) књиге.

Иако се овај Каталог појавио да би, на првом месту, показао какво је актуелно стање рукописне збирке Библиотеке Епархије славонске његов значај се, надамо се, ту не завршава. Пажљиви

читалац ће без велике муке увидети шта је у њему у односу на претходне каталоге, инвентаре и описе промењено. Овде ћемо навести само две ствари.

О значају Монашких правила за историју духовног живота Карловачке Митрополије није потребно много говорити. О томе је више пута писано и она су истицана као драгоцен извор за изучавање промена у развоју српског богослужења, организовања монашког живота, и општег црквеног поретка. Због тога је веома важно да се пажљиво прати њихов развој и уочи свака промена или новина на овом пољу. Збирка Пакрачке епархије поседује два оваква рукописа који су до сада називани *Правила манастира Ковиља*²⁷ односно *Правила Ковиљског манастира*²⁸ и *Правило манастира Ораховице*.^{29,30} Овакви називи нису довољно јасни и на основу њих није могуће тачно установити каква је стварна природа ових извора. Ми смо ствар учинили јаснијом назвавши их *Монашким правилима Висариона Павловића са догацима* и *Монашким правилима Софронија Јовановића са догацима*. Отишли смо и корак даље од тога указавши на чињеницу да је у оба случаја овде реч о препису и локалној примени Монашких правила Митрополита Викентија Јовановића. То значи да немамо нове изворе него да је реч о преписима и варијантама већ постојећих.

Други пример је идентификовање богослужбених књига које су користили Архијереји. Тако се *Архијерејски требник* од стране појединих аутора и раније препознавао као такав³¹ док су га други идентификовали као *Архијерејски чиновник*.³² *Служабник*

²⁷ *Српске рукописне и штампане књиге у Славонији од XV до XVIII века*, 12, бр. 16.

²⁸ В. Мошин, *Библијски рукописи у повијесном музеју Хрватске*, Београд 1971, 73, бр. 70.

²⁹ *Српске рукописне и штампане књиге у Славонији од XV до XVIII века*, 12, бр. 17.

³⁰ В. Мошин, *наведено дело*, 73, бр. 69.

³¹ *Исти*, 59, бр. 54.

³² *Српске рукописне и штампане књиге у Славонији од XV до XVIII века*, 4–5, бр. 3.

архијерејске намене са догацима како смо га ми назвали у досадашњој литератури нигде није препознат као такав. Он је називан *Служабник са Јеванђељима и догацима*³³ и *Служабник са Еванђељима и догацима из требника*³⁴ што у оба случаја не открива његову богослужбену специфичност и не олакшава заинтересованим истраживачима рад у овом научном пољу.

Статистички гледано у овој библиотеци данас има 10 књига из XVI века (32,2%), 7 књига из XVII века (22,6%), 7 књига из XVIII века (22,6%) и 1 књига из XIX века. Конволута има 6 (1 из XV/XVI, 3 из XVI/XVII, 1 из XVI/XVIII и 1 из XVIII/XIX века) што чини 19,35% целокупне збирке.

Уколико књиге сагледамо на основу њиховог садржаја видећемо да се у библиотеци налазе 24 богослужбене књиге (77,4%) док осталих 7 књига (22,6%) обухватају теолошке, канонско-дисциплинарне, просветне и хагиографске садржаје.

Истраживање рукописне и старе штампане српске књиге Пакрачке епархије подржало је и помогло Министарство спољних послова – Управа за сарадњу с дијаспором и Србима у региону учествујући у суфинансирању пројекта „Старе српске штампане и рукописне књиге на територији Епархије славонске: истраживање уништеног и сачуваног књишког блага“. Велику помоћ истраживачком тиму Монс Хемуса и Института за литургику и црквену уметност ПБФ БУ пружио је и Високопреосвећени Митрополит загребачко-љубљански Господин др Порфирије Перић. Ова књига, треба и то рећи, не би угледала светлост дана у овом броју примерака и оваквој опреми да нам у томе није, по ко зна који пут, несебично помогао Љубиша Чеперковић. Свима им се најискреније захваљујемо. ■■

³³ *Српске рукописне и штампане књиге у Славонији од XV до XVIII века*, 17–18, бр. 25.

³⁴ В. Мошин, *наведено дело*, 35–36, бр. 31.

Промоција новог издања Хришћанског културног центра др Радован Биговић

Књига о религијском интервенционизму

У Римској дворани Библиотеке града Београда, 6. октобра 2015. године у организацији Хришћанског културног центра др Радован Биговић, представљена је књига др Александра Раковића, „Срби и религијски интервенционизам 1991–2015: Политички аспекти верских изазова српској држави и цркви после распада Југославије“. Том приликом говорили су академик проф. др Љубодраг Димић, проф. др Богољуб Шијаковић, др Миша Ђурковић и аутор, док је модерирao Благоје Пантелић.

У свом излагању др Миша Ђурковић рекао је аутор „урадио један заиста јединствен допринос дискусији о узроцима генезе југословенског сукоба и успео да извуче посебно религијски интервенционизам према овим просторима и да покаже како је религијски, односно верски елемент деловања споља играо велику улогу у подривању свих држава у којима смо живели, као и у подривању и културног, и етничког идентитета људи на овим просторима“.

Ђурковић је истакао да је „реч је о врло читљивој и значајној књизи чији доприноси превазилазе основну историјску науку и улазе увелико и у студије међународних односа, геополитике, геоекономије, политичке теорије“. Он је додао да књига „покрива један простор који је досад, не само код нас, био необрађен на прави начин“. Ђурковић је рекао и да је аутор „успео да то упакује у ширу теоријску причу и да нам у девет поглавља покаже сам модел религијског интервенционизма“, као и да је „врло велики квалитет књиге да се прави један мозаична веза ка другим поглављима“.

Он је закључио да „ова књига заиста показује у којој мери наука може да буде и актуелна и практично корисна за креирање једне озбиљне политике, тако да је ово је књига коју би сваки озбиљан припадник државне администрације ангажован на пословима међународних односа морао да има“.

Проф. др Богољуб Шијаковић је рекао да је реч о књизи која је базирана на једном изворном материјалу великог опсега, као и на личним увидима и искуствима. То је, додао је он, аутору „омогућило не само да напише једну одличну и корисну књигу, него да оправда један прецизан, конкретан наслов“, као и да оправда и уведе један важан и легитиман појам, религијски интервенционизам.

Проф. Шијаковић је даље појаснио да је „сврха, суштина тог религијског интервенционизма у томе како, не неком теоријом, неким необавезујућим ис-

казима и дискурсима, него конкретним активностима сузбити утицај Српске Православне Цркве и ограничити њену јурисдикцију“. Он је додао да нас „ова књига засипа подацима, али да ова књига податке тумачи, она трага за смислом историјских догађаја и због тога аутор има перспективу када говори о тим феноменима који су предмет ове књиге“.

Он је истакао да је „истовремено ова књига је једно веома добро супротстављање том однедавно нараслом

маниру у историографији који се назива ревизија или нека реинтерпретација, или гурање историографије у неке наративне форме у којима ми имамо право на најразличитије субјективне перспективе, а немамо обавезу према истини“.

Започињући своје обраћање, академик Љубодраг Димић казао је да „онај који прочита ову књигу биће мно-

го забринутији од оних који је не прочитају“, као и да је „још већа забринутост коју провоцира тема о којој пише колега Раковић“.

Он је такође истакао „да текст књиге који је веома ангажован говори о аутору као ангажованом интелектуалцу и као бритком полемичару, али и да истовремено отвара питање да ли наука може да буде на тај начин ангажована и одговор је може уколико је наука“. Он је рекао и да је због „деценијског суочавања са пропагандом политичке природе настале или пројектоване из центара моћи у свету, ова књига на неки начин бунт против тога“.

Проф. Димић је нагласио да „ова књига отвара неколико великих тема које историографија готово да није дотакла“, а „то је тема расрбљивања у више видова, затим то је тема разарања државе, те тема формирања нових националних и религијских идентитета на рубним деловима простора на којима живе Срби“. Ова књига, додао је он, „саопштава континуитете политике, која настоји да преобликује националну и верску свест српског народа, а тај континуитет сведочи о несумњивој историјској вертикали коју колега Раковић уграђује у сваки сегмент приче коју приповеда на страницама ове књиге и отуда је још једна добра карактеристика, перманентна компарација са вишетемпоралним димензијама“.

Др Александар Раковић је рекао да због развоја догађаја који се десио на југословенском простору од када је књига изашла из штампе у мају месецу, мора да објави њену допуну и да друга половина 2015. године показује да се прилике захуктавају.

Данко Сврахинић

У Епархији шумадијској

Приону душа моја

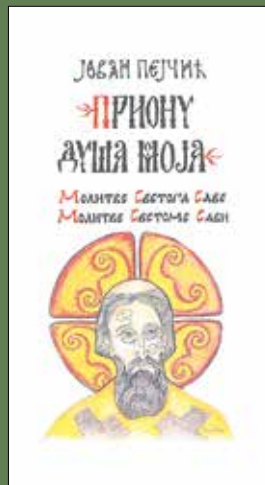
Почетком септембра ове године, у порти Саборне цркве у Крагујевцу промовисана је књига Јована Пејчића *Приону душа моја* и отворена изложба слика и цртежа Божидара Миодраговића „Портрети Светог Саве“

Књижевно вече, на којем је говорио професор Јован Пејчић и представио своје ново дело *Приону душа моја* (Молитве Светог Саве, Молитве Светоме Сави) било је употпуњено и изложбом портрета Светог Саве, којима је ову књигу илустровао познати академски сликар, графичар, краснописац Божидар Боле Милорадовић.

Приону душа моја Господу је књига која представља ванредно вредну антологију текстова и илустрација посвећених Светом Сави. У њој су представљени текстови који су забележени последњих 800 година. Тиме је представљена молитвена књижевност која сеже у сам искон српске писмености. Као у житијима и летописима, похвалама и записима, хроникама и родословима, службама и канонима, тако се и у молитвама сачувала духовна, свештена, владарска, морална историја српског народа, и у њој, кроз њу, њоме живот, дело и дух Светог Саве... Исписане узвишеним, празничним језиком, оне припадају жанру молитвене књижевности. Захваљујући њима пратимо у овом случају духовни развој Светог Саве, а истовремено су то сведочанства о односу српских владара и просветитеља према оцу српске духовности. Молитве Светом Сави упућивали су његови ученици Доментијан и Теодосије, краљ Милутин, ава Јустин Поповић и Епископ Николај Велимировић. Свети Сава молитве је узносио Господу за добробит свог оца Симеона Немање, подсетио је др Јован Пејчић, професор књижевности.

Јован Пејчић (рођен 1951, Бошњаце код Лесковца) – српски критичар, историчар књижевности, есејист и антологичар. Предавао је српску књижевност двадесетог века на Филозофском факултету у Нишу. Добитник је Награде „Младост“ (1970), Бранкове награде Матице српске (1977), Награде „Геца Кон“ (1997, за књигу *Заснови Глигорија Возаровића*), Награде Дрво живота београдских Заветина (2007, за књигу *Милан Ракић на Косову – завет, песма, чин*), Награде „Јован Скерлић“ (2011, за књигу *Почети и врхови. Српска књижевност и њена историографија*). Живи у Београду.

За ову књигу Боле Милорадовић је изабрао 23 од својих досад неизбројених варијација милешевске фреске Светог Саве, у чијем иначе лику он види архетип српског човека: 10 портрета, остало су вињете, медаљони

Јован Пејчић

Приону душа моја
Молитве Светог
Саве : Молитве
Светоме Сави

Магелан Пресс, 2014

21 cm, 141 стр.

978-86-88873-26-0

сведених карактеризација светитељске појаве кроз један и непрекинути покрет и пут сликаревог пера. Портрети су естетска реткост како у уметничком, тако у духовном смислу. У симболици облика и линија и боја, у изражају крста, распећа, светлих орлова, у ликовним метафорама унутрашњих драма и страдања, Боле Милорадовић на задивљујући начин созерцава надвремену душу и вољу свевременске личности оца српског народа, Светог Саве.

М. Р.

Божидар Боле Милорадовић је рођен 1934, у Голочелу код Крагујевца. Гимназију је завршио у Крагујевцу. Од 1954, бави се плакатом, лепотом књиге и сликарством. Добитник је највиших признања и награда из тих области, а за врхунски допринос српској култури награђен је националном пензијом. Самостално је излагао више од сто пута. Живи и ради у Београду.

– Како нас је видео и заволео Швајцарац Рајс (40. део) –

Одликовање за читав народ

Анђоније Ђурић

– Француски народ је тога 11. новембра 1930. године одликован: добио је највећи и најлепши орден, величанствени споменик, знамење вечног сећања, вечног поштовања и вечне захвалности –

Д а видимо како је текла ова свечаност. Почела је дан раније дочеком гостију из Француске. Први су возом дошли представници Удружења француских ратника са Солунског фронта на чијем челу су били председник Марк Еро и генерални секретар Луј Кордије.

На станици су их дочекали управник Двора генерал Вуковић, француски војни изасланик генерал Лоти, његов помоћник мајор Сервони, главни војни инспектори Дуњић и Николић, председник Београдске општине Нешић са потпредседницима др Стојадиновићем и Крстићем, група резервних официра са председником Удружења пуковником Радосављевићем на челу, грађани и војна музика.

Воз је ушао у станицу тачно у 8 часова и 20 минута. Са перона су одјекнули они толико познати, толико узбудљиви звуци Марсеље.

Тајац, а потом – братски загрљаји. Окупљени народ кличе француским ратницима, чије су груди окићене највећим српским и француским одликовањима.

Нешто доцније стигла је симплоном званична делегација француске владе.

На дочеку почасна чета, генералитет, министри, командант Краљеве гарде, француски посланик у Београду Дар, француска колонија, француски професори Медицинског факултета, профе-

сори универзитета и – неизбројива маса грађана.

Марсељеца и наша химна.

Вођа француске званичне делегације министар Шампетје де Риб узвраћа на топлу добродошлицу председника Одбора за подизање споменика др Ника Миљанића.

На станици и улицама – урнебесно одушевљење. Са свих страна лете букети свежег цвећа. Клицање француској нацији.

Делегација, праћена поворком грађана, отишла је најпре на француско и српско гробље – да се поклати сенима палих за слободу.

Друштво пријатеља Француске и ђаци који су се школовали у Француској приредили су гостима коктел. Опет здравице, речи захвалности и речи заветне: нераскидиво братство и савезништво до краја.

А сутрадан, 11. новембра, сви који су могли да се крећу дошли су на Калемегдан. Прилази су били закрчени. Ту је, поред још неоткривеног споменика, предвиђена главна свечаност. Док је народ притискао тле Калемегдана, јер нису радиле ни школе, ни установе, делегација из Француске била је гост Београдског универзитета. Свечана седница ове установе започета је Марсељезом, коју је складно отпевао познати хор „Обилић“. На свечаности су говорили ректори универзитета у Београду, Загребу, Љубљани.

Одатле је поворка кренула према Калемегдану. На челу су били

француски и српски ратни војници, који су носили француске и српске тробојке, оне заставе под којима су извојеване највеће победе у минулом рату.

Све је било спремно за откривање споменика. Краљ Александар и краљица Марија, праћени дворском свитом, дочекани су бурним поклицима и одушевљењем.

Најпре ћутање у знак пијетета палим српским, француским и другим савезничким војницима, а затим је проф. др Миљанић открио величанствени споменик, говорећи о свему ономе што нам је у рату било заједничко, истичући велике заслуге француског народа за Србију и њен подмладак.

Из говора који је том приликом одржао вршилац дужности министра иностраних послова Коста Кумануди издвојили смо, за ову прилику, овај део:

„...Овај споменик захвалности Француској подигнут је вољом појединаца и приватним напорима. Он је могао бити остварен захваљујући прегалаштву некадашњих наших студената и ђака које су васпитавале и образовале школе те земље. Али кад би се изближе истраживало, открили бисмо да су у овом спонтаном покрету узели учешћа сви слојеви нашег друштва: поред имућних и сиромашних, варошани и сељаци; уз чиновнике и представници слободних професија; не само интелектуалци него и практични

духови; али одбор и вајар нису ни тренутка имали пред очима да једним непомичним и хладним кипом одуже стари дуг из прошлости и да по дужности изврше само један свечани чин уобичајене куртоазије...

...Ово дело је оваплоћење једне опште, може се рећи националне жеље, којом су била испуњена срца безброј људи наших старих и послератних поколења: да се трајно обележи она моћна духовна веза која је неразлучиво спојила народ француски и наш народ, сродивши их по њиховом слободном избору и узајамној природној наклоности...

...Споменик је добио назив захвалности, али уистину његов смисао далеко је шири и он казује више но што се може изразити том једном речи. Јер људска захвалност, ма колико потицала из племенитих побуда, пролазна је и кратког века, чак ако је и најјача и најискренија. Па кад се тај осећај још и пријатељством оснажи и издигне до највишег степена, ни тада није обезбеђен од колебања и промена. То нарочито важи у међународним односима, за чије је одређивање интерес, потреба или сујета скоро један неумитан закон.

За срећу нашу, сви ти појмови добијају друкчије тумачење у размишљањима пред овим спомеником. Захвалност која је у њему оличена има и своје нарочито порекло и своје посебно значење. Она се не може подвести под обична правила историје и мерити туђим искуствима, зато што није везана за службене односе двеју држава и не зависи од њихових политичких планова, нити се заснива на комбинацијама њихових дипломатија. Штавише, захвалност какву ми према Француској гајимо не би могле запљуснути ни хладне струје неспоразума или заслепљености које често помуте и најсрдачније везе између два народа. Јер наше две државе ту се не појављују као апстрактна целина, нити народи наши као безличне масе.

Што нас је покренуло да израдимо и да на јавном месту подигнемо ову узорну творевину, то је нешто сасвим друго, изузетно, могло би се рећи, јединствено у повесници света.

То је један осећај који се у дубинама унутрашњег живота развио у нама још давно, који се преноси с колена на колено и као свети пламен чува у нашем народном срцу. Тај осећај потиче најпре из оног исконског, чисто духовног, у нама самима пониклог расположења на коме догађаји из спољног света не остављају никаквог трага. Таква формација душа и умова стварала се и ојачавала кроз читав један век под утицајима науке и културе, који су из француских школа, књижевности и уметности продирали неосетно у мозак наших младих, да ту утисну свој незаборавни печат. Тако је постало једно стање свести код свих оних који су прошли кроз такво интелектуално развиће свести која је сад чврста и непроменљива у њима и коју они око себе шире и даље предају новим нараштајима.

Памти ли Француска

Тај осећај, у данима ратних невоља и изгубљене домовине, можда још у јачој мери распламсале су у једном новом облику заједничке жртве и надчовечански напори на бојном пољу. Онда братски загрљај, па топлина која се разливала на француским огњиштима, и у француским болницама и учионицама за младе и старе, рањене и болесне, потиштене и напуштене, који су скрхани и без наде тражили охрабрења и помоћи. А такве успомене никад не заборављају они који су их преживели, па их као аманет завештавају потомцима.

Из дубине срца подижемо срдачни и искрени узвик који је већ толико пута полетео: Живела Француска!"

Децембар 1983. у Београду: пред Спомеником захвалности на Калемегдану председник Француске републике, Митеран, срео се са ратницима са Солунског фронта. Том приликом, господин Митеран је пољубио српску ратну заставу коју је носио солунац Драгомир Тулимировић (снимио: З. Басоровић)

Говорили су и други људи, говорили топло и надахнуто, али је највише говорио – споменик: од првог часа је постао оно место које се мора видети. Ушао је у многе светске проспекте и нема човека који долази било с које стране света а не пожели да види Споменик захвалности Француској на Калемегдану.

Најлепши споменик на најлепшем месту живи већ 61 годину, али није изгубио ништа од лепоте, полета и – љубави према француском народу. Наше љубави!

Зна ли ово Француска, памти ли?

Пишу нам пријатељи – још живи и крепки француски ратници, њихови потомци, генерали, сенатори, професори, бивши министри, пишу нам, кажу да није потребно да нас уверавају у своју љубав, али нас моле да ми тренутну, „дневну“ политику њихове владе не поистовећујемо с француским народом. И они су се, кажу, нашли у чуду. Питају се: може ли данашњој француској влади бити пријатељ онај који је у два светска рата био заклето непријатељ француског народа, и може ли француска влада занемаривати српски народ који је у два рата био највернији савезник Француске?

— наставиће се —

– Пре 100 година –

Дајте ми сву муницију...

Живорад Јанковић

Само искусан читалац може да примети како опис 1915. године у општим прегледима није ни на средини већ у оквиру прве трећине књига посвећених рату. И то на свој начин говори о димензијама овог сукоба. Затим, ту је и изазов новог читања. Иако је исход око повлачења преко Албаније одавно познат, током читања јавља се напетост и нада да ће најгоре бити избегнуто! Ту је задатак историка – открити размишљање „дан пре“.

Колико се зна, другог излаза за Србију 1915. године није било. Да је дошло до делотворне помоћи савезника кроз слање довољних војних снага, овај простор би постао тежиште рата – о томе говоре са „носталгијом“ скоро сви учесници. Не иду даље и не помињу шта би то за српски народ значило. Да се тако десило – то би донело уништење. Страдали би и други, али Србије више не би било. Судећи по општем расположењу, они се не би двоумили између уништења кроз отпор и онако болног напуштања земље. За такву одлучност да се у отпору иде до краја постоје само неколико „решења“ – смрт, тешко рањавање, голорукост и повлачење услед немаштине...

Сваки трачак наде у трајање отпора уноси препород. „Знао сам ја, такви смо ми... Претуци нас колико хоћеш, остави у нама само један живац па ћемо из њега опет да израстемо... Не пропадамо ми лако. Ко хоће да нас прогута треба да има гвозден стомак... Предстојало ми је дагинем у овим планинама губећи отаџбину, па зашто не би гинуо ослобађајући је.“

„Свршено је, све је свршено!...“ – Тако тада размишља највећи број Срба, а и они са најјачом надом нису далеко од тога. На сцену ступа најјачи мотив који носи човека, потреба самоодржања. Он делује самостално од контроле разума и помаже да се преброде највеће кризе.

Бранислав Нушић као уметник има снаге само донекле да се прихвати сли-

кања ужаса овог времена. „Моја књига завршава у Пећи, јер се ту завршава и трагедија народа. Одатле даље настају трагедије појединаца од којих свака за се заслужује по једну овелику књигу.“ Ни он нема снаге да крене даље. О седницама команданата армија одржаним у Пећи се тада много причало. „До трупа су доспевали фантастични гласови о расправљању, донесеним одлукама и несугласицама између појединих команданата...“

Говори се о тешкоћама преласка Албаније пешке и без хране. То не би било лако ни током лета а тек у децембру. Срећа је што је тај простор мали... Тамо куда бегунци морају да прођу, гониоци не помишљају ни да крену. Избегли може и голорук, гонилац не може. „Ако је било могуће одступајућим Србима да жртвују сву артиљерију и комору, то је било неизводљиво за једну трупу која се није могла одрећи тих потребних средстава, тим пре што товарних коња није било ни приближно довољно за овако велику снагу.“ Био је то још један повод за међусобне оптужбе Беча и Берлина. Командујући из Беча је ипак најтеже оптужбе рекао тек у својој породици: „Забога сад су они (Немци) ипак допустили свим Србима да умакну.“ Српски војник је тад бедан – али жив и то Аустрија не може да прежали.

Ако је Албанија својом дивљином зауставила Немце то се не може рећи за Солун. Преживели после Албаније се осећају „сигурно“ иако „аустријска флота крстари пучином“. Свесни су да код Солуна такве природне препреке нема. Зашто су снаге супротног табора стале на грчкој граници питање је које деценијама чека на прави одговор, а све речено остаје у сфери домишљања.

На правцу према Солуну одступање је лако. „Остао сам у Битољу до његове евакуације и тад сам прешао с осталим избеглицама у Лерин да би одатле отишао у Солун.“

Невоље настају тек после. „Ми истина, идемо у Солун али нисмо

имали никакве гаранције да ћемо тамо и остати. Грци су били радосни што не морају ратовати и просто су нам наметали на нос преимућство грчке мудре политике коју је водио њихов краљ према оној коју је водио краљ Петар и Н. Пашић... У то време Французи су на Солунском фронту имали непуне две дивизије а Енглези скоро једну дивизију са свим споредним трупама које по њиховој формацији припадају једној дивизији.“

Смисао албанске голготе даје искусни војвода Путник већ при крају живота. „Наше велике задаће нашле су у Албанији моралног савезника. Код нас ми смо побеђивали противнике; у Албанији победили смо цео свет!“

Још као младић Црни Ђорђе учествује у преносу моштију Светог краља (Стевана Првовенчаног) из Студенице у манастир Војловицу током аустријско-турског рата 1788–1791. Касније су мошти враћене да би „шкрипа“ његовог ковчега последње године постојања устаничке државе наговестила општу пропаст. За народ то значи да се светац спрема за пут. У Студеницу биће враћен три деценије касније. Око сто година након пропасти Црног Ђорђа предстојало је поновно ношење моштију.

Њихова неизбројива „путовања“ наговештена су још у време Светог Саве. Брата је прво сахранио у Студеници а потом без јасног разлога мошти преноси у Жичу која ће и сама убрзо пострадали. Од тада почиње „апокрифна“ историја преношења и скривања ове светиње.

Само неколико појединаца који су били у прилици да узму учешћа у преносу оставило је своја сећања о томе. „Одреди једно одељење да оде у Патријаршију и узме мошти светог Краља и да понесу напред са нама, а ја ћу наредити докле ћете носити мошти и где ћете оставити... У Андријевици ме позове командант дивизије и вели ми: Мошти светог Краља остави овде у манастиру па са четом иди у свој пут,“

Говори се да су примањем моштију добили и боце бензина да их спале ако се нађу у опасности да буду заробљене. Намера очувања светиње није се могла привести крају и она је склоњена у манастир Острог. Повест овог симбола државности на свој начин даје могућност поређења подједнако тешке 1813. и 1915. Оно што се успело 1813. преношењем ван домаћаја непријатеља није успело сто година касније.

Ни мошти Светог Стефана Дечанског нису „мировале“: „Бугари су решили да са осталим пленом из Дечана понесу и кивот са моштима. Ауто се одмах по изласку из манастирске порте покварио и заглибио у блату... Бугари су вратили кивот у манастир. Бројне избеглице окупљене у манастиру протумачиле су враћање моштију као доказ неугасиве снаге моштију светог краља.“

На једноставно „полетно“ поимање Живојина Мишића: „Какве би ту одговорности могло бити? Ако се успе, нема је, а ако се не успе шта је то што ћемо изгубити кад је већ све изгубљено?“ следи „приземљујући“ одговор Степе Степановића: „Има је има... како да нема одговорности? Зар повести људе на кланицу кад услова за офанзиву нема и то људе десетковане, преморене и без хране, зар се зато ником не одговара?“ Само један укрштај размишљања два великана довољно указује на разлику њихове природе.

Храбар, одлучан, са јасном визијом пута до циља, не води много рачуна ни о реалности ни о формалној страни. „Његово бистро око, велики војнички ум... говорили су му да се нешто неповољно дешава на противној (немачкој) страни.“ Некад је током школовања био претпоследњи у класи из истих разлога, није се отимао за првенство. Такав однос према формалном касније кроз живот скупо је платио. Дао је прилику противницима и завидљивцима да га „неутралишу“. Има ли већег парадокса од чињенице да је такав човек пре остварења свог животног дела, Колубарске битке и ништа мањег подвига – пробоја Солунског фронта – био два пута пензионисан, значи проглашен сувишним, неупотребљивим. Ковачи завере, а било их је много, остали су непознати.

Оно што га сналази сада на ивици пропасти много подсећа на стање Цр-

ног Ђорђа кобне 1813. године. Оба су људи јаке интуиције, много боље осећају и теже подносе терет пропасти која се надвила над њиховим народом. То их паралише, постају немоћни, допевају на ивицу живота. При одлуци о уништењу топова „војвода Мишић је болно узвикнуо „...Кад већ не може бити офанзиве, онда пре но што је уништите, дајте ми сву муницију, колико је има, да је испуцам, да огласим смрт Србије!“ Има у томе и хазардерског. „Та се црта налази у психичком спектру сваког војсковође.“

Особе нижег степена осетљивости лакше подносе такве ситуације и континуитет живота се одржава преко њих. У тешким потресима даровити су и немоћни и „сувишни“, лако нестају као мање отпорни. Одмах по изласку на море Мишић одлази на вишемесечно лечење. На двоструку пензију треба додати и вишеструка оспоравања његове улоге у Колубарској бици, која се јављају само поводом ове победе и њеног неимара. Као да је све остало око овог рата сем улоге Мишића у овој победи – „јасно“.

Степа је човек другог кова. Свестан је значаја формалног и ближи реалу. Док Мишић мисли како да састави крај с крајем да би збринуо бројну породицу, Степа је министар војске и увиђа да ту прилику која се не указује често можда и треба „шире“ користити.

Док Мишић у кризном моменту помиње смрт целе земље, код обичних војника таква размишљања су редовна појава: „На Видовдан нам саопштише да је убијен синовац Фрање Јосифа наследник принц Фердинанд и да нам је Аустро-угарска објавила рат. Познавали су попа који нас је опевао, заклесмо се краљу и отаџбини.“ Не изненађује што се код тих људи често среће размишљање о опелу кад њихово „дружење“ са смрћу траје непрекидно током целог рата. Мало је вероватно да је и у најтежим моментима вршено опело над живима, али је битно да су преживели били убеђени до краја живота да су већ опевани: „Праве гозбу, зову мене. Нисам могао одмах да одем. Кад сам стигао Светозар узео чашу и здрави: „Ову чашу дајем за покој моје душе!... Кад будем умро, неће бити потребно, сем сахране, никаквих помена до пола године... Дошло нам нешто да

Свршено је, свршено је све! . . .
Над гробницом је земља утапкана, траг је уништен; на спалишту су ватре догореле, pepeo се развејао; из душа је несретних бегунаца нада избрисана и бол се понова зацарио.

певамо, и ми заиста певамо. Одједном мењамо борбену песму, као да смо знали да ће нас зора заувек раставити. Певамо: „Свети Боже, свети крепки...“ Певамо себи посмртну песму.“

Особеност ратних прилика где се сваког тренутка може десити најгоре само је могла да учврсти то убеђење. Дилему решава генерал М. Недић: „Путеви одступница обележавани су мртвима који неопожани... осташе да бораве вечни сан у туђини.“

Већ је помињана улога „чуда“ и „судбине“ око онога шта је Србе задесио. Прилика да се помишља на библијске димензије и карактер стања у ком се нашла Србија јесте само један од примера где се покушава да се нађе неки „шири“ одговор који је изнад уобичајених односа. Ако се говори о библијском контексту, поред опште познате редовно коришћене аналогije о Голготи и Васкрсу, овде треба поменути и вавилонско ропство и песму о рекама вавилонским. Пут опстанка је водио преко Албаније, а потом и од рата заклоњеног Солуна.

Знатижељни би се могли ставити у положај старозаветног Варуха: „Ја Варух плаках неухоту и рекох „Господе, зашто ти праведан беше цар Навуходоносор? И зашто не поштеде град свој Јерусалим који је твој славни град? Зашто се тако догоди, Господе?“ На овај ламент се надовезује размишљање српског патријарха Пајсеја који живи три века пре албанске голготе. „И што имам говорити о овоме? Јер ако не поштеде благи Бог свети град Јерусалим који свим благим беше винован од почетка, већ га даде Персима и Сарацинима грехова ради наших, што би било чудно да и нас не поштеде.“

Скица за хришћанску теологију светости

Блајоје Панћелић

[1] Прича о светости почиње говором о Богу – *θεολογίјом*; она је *ὁπόστασις* (основ) агиологије. Онај који *јесте* – Бог – Он јесте свет. Бог је *свѣт* по себи. И свако Његово деловање пројава је светости, свака *θεουργία* јесте *јерургија*. Отуда све тварно у својој бити јесте пројава светости; оно што је плод делатности Бога, као светог Бића, јесте јерофанично. Свако богојављање јесте јерофанија.

[2] Твар, као плод деловања Онога који је свет, у самом свом бићу јесте света, јесте пројава Светог. Јерофанична природа твари упућује на то да све што је створено *истински* постоји само као свето; јерофанија као начин постојања твари, одн. пројава богоустановљене егзистенције свега створеног, реализује се *односом* са Извором своје светости, Извором своје егзистенције. Бог је, понови-мо још једном, по себи свето биће, а Његова творевина је света само уколико је у односу с Њим, уколико сведочи постојање Светог.

Врхунац стварања света је стварање човека као иконе Божије. Један од аспеката иконичности јесте и господарство над творевином [Пост. 1, 26–28]. Човеку је, дакле, на старање предата сва творевина. Сада јерофанично тварног бића не зависи искључиво од Извора светости – Бога – већ одговорност преузима и човек. Непрестани синергијски однос Бога и човека предуслов је светости. Није довољна само присутност Бога, потребно је да се на њу и одговори. Конкретније, након стварања света и човека у њему, сама пројава по себи светог Бића јесте нужан али не и довољан услов за светост, тј. за истинско постојање твари, већ је неопходно и *учествовање* твари у божан-

ској светости (Ап. Петар би рекао „у божанској природи“ [2. Пет. 1, 4]). Твар није по себи света, њена светост зависи од *партиципација* у Светом. На то подсећа и Кирило Јерусалимски: „Доиста је свет само Онај који је по природи свет; и ми смо свети, али не по природи, већ заједничарењем...”

[3] Јерофаничност човековог бића открива његову динамичност – учествовање условљава (истинско) постојање. Динамика искључује могућност статичности људског бића, а оно што је за њу одређујуће јесте слобода. Без слободе нема светости. Следствено томе, слобода је вечно *позитивно* одговарање на божанску присутност. Игнорисање те присутности, и вољно неступање у однос с Богом, представља пад слободе, њено негирање, одн. обесвећење твари. Као што се могло наслутити из свега реченог, јерофанија је онотофанија; пројава светог је пројава бића. Обесвећење, следствено томе, представља урушавање тварног бића. Ако није свето оно није истински постојеће, не живи него преживљава. То се и догодило првосазданом човеку. С обзиром на то да човек није самопостојећи, него да постојање дугује неком Другом, он нема власт да у потпуности уништи себе, да изврши онтолошко самоубиство. Оно што може јесте дегенерација сопственог бића. Он упркос свему остаје икона Божија, с тим што у стању обесвећења она константно пориче себе, али, понављамо, без могућности апсолутног уништења. Падом отпочиње агонија обесвећења бића.

[4] Бог не напушта свет. Да га је напустио – света више не би ни било, јер свет постоји зато што га Бог

жели. Не уништава човека, напротив, његово обесвећено и разорено биће облачи у „кожне хаљине“ [Пост. 3, 21]. Кожне хаљине су, са једне стране, показатељ смртности (подвучимо: не смрти него смртности) природе првосазданих људи, а са друге стране, и могућност регенерације палог бића. На обесвећену природу човека, Бог „додаје“ другу природу, како би опстала до „пуноће времена“ и возглављења свега у оваплоћеном Сину Божијем.

Као алтернатива закону греха нуди се (Мојсијев, тј. старозаветни) „закон јеврејски“, након кога ће као његово испуњење бити успостављен „свети закон“ [Рим. 7, 12]. Тај, како га Апостол Павла назива, „додати“ закон [Гал. 3, 19] може се свести на (редуковану) заповест: „Будите свети јер сам ја Свет“ [Лев. 11, 44–45]. Циљ тог закона је постепено освећење обесвећене твари уподобљавањем Светом; преживљавање бића до оваплоћења Сина, када ће оно изнова бити свето у свој својој пуноћи. Једном речју, старозаветни закон је „педагог за Христа“ [Гал. 3, 24].

Постепено освећење твари применом старозаветног закона имплицира одређени дуализам унутар самога света: паралелно постоје (1) свет који се изнова уподобљава Богу, остварује однос са Извором своје светости (тј. истинског постојања), и (2) онај свет који то не чини. Отуда је јасна старозаветна употреба речи *qđš* [„кадош“ или „годеш“; Седамдесеторица га преводје са „ἅγιος“, а Јероним са „sanctus“] у значењу „одвојености“, „одељености“, „особитости“, „различитости“, „другости“... Додајмо да се у Старом Завету као синоними за „ἅγιος“ користе изрази: „ἱερός“ – посвећен Богу, свет; и „ὁσιος“

– онај који испуњава закон, побожан, достојан поштовања. Манифестацију јерофаничности у Старом Завету имамо у свему ономе што је у вези са (оприсутњеним) Богом, Извором светости.

[5] Старозаветни императив „Будите свети јер сам ја свет“ [Лев. 11, 44–45] се у пуноћи реализује кроз оваплоћење Сина Божијег, који је у својој првосвештеничкој молитви рекао: „Ја посвећујем себе за њих, да и они буду посвећени истином“ [Јн. 17, 19]. *Савршена светлост* била је, како је забележио један савремени богослов, реализована у Христу, а тиме и очовечење у највишем степену, јер је Он себе својим бескомпромисним животом у потпуној покорности и својом најчистијом жртвом потпуно предао Богу Оцу. Међутим, Он је себе потпуно предао и нама.

[6] Након икономије Сина Божијег, стари закон бива замењен новим – светим – законом [Рим. 7, 12]. Свети закон је закон Христов [Гал. 6, 2], тј. закон Духа [Рим. 8, 2], а пуноћа тог светог закона јесте љубав [Рим. 13, 10]; тако, „онај који љуби испунио је закон“ [Рим. 13, 8; Гал. 5, 14]. Испуњење тог новозаветног закона љубави отпочиње крштењем, њиме се постаје део „народа светог“ [1. Пет. 2, 9]. Зато и Ап. Павле када пише хришћанима [„браћи“; Јевр. 3, 1] назива их „светима“ и под тим изразом подразумева „браћу у Христу Исусу“ [Кол. 1, 2]. Свет у Христу може постати само онај ко се претходно одвојио, покајао и очистио од греха [Јевр. 1, 3] али и примио „печат дара Духа Светог“. Светост, дакле, није само одсуство греха, већ и присуство Духа. Павле све крштене људе назива светима [Еф. 2, 19], јер су примили дарове Св. Духа и управо због тога су „свети и љубљени“ [Кол. 3, 12]. Крштени је почетак светости, и без светости оно би изгубило смисао. Хришћани су позвани да живе свето. То нам открива и сам језик Ап. Павла. Када

Купола Цркве Свете Тројице у Колумбији, Јужна Каролина [Columbia, SC], живопис Јоргоса Кордиса (фото: orthodoxartsjournal.org)

помиње свете, Ап. Павле из индикатива, који само констатује чињенично стање, прелази у инфинитив којим се то стање оживљава, актуелизује. Хришћанин јесте хришћанин уколико животом потврђује богоустановљену јерофаничност сопственог бића.

[7] Крштење је почетак светог живота јер се њиме човек интегрише у *заједницу* у којој је једино могуће остваривање односа са Светим; без односа са светима нема ни односа са Светим. Како неко рече: „*unus christianus, nullus christianus*“. Заједница је предслов светости, одн. светост је могућа само у заједници. У Новом Завету се о светости увек говори у множини. И у праву је онај ко је рекао да је синтагма „заједница светих“ у ствари плеоназам.

[8] Јасно је да охристовљење човека јесте оно што га чини светим, а не напросто испуњавање моралних норми. Светост је *нагешичка* категорија. Један савремени отац Цркве је скоро уместо закључио да „светост није морални, већ онтолошки појам“. Свакако, то не значи да свети живот подразумева неморално деловање, чак напротив. Међутим, појам светости се тиче самог бића, агиологија јесте хришћанска онтологија, те нади-

лази било какво етичко одређење. Светост (када је у питању твар) јесте одређење *нестабилног* бића, те је грех нешто што јесте стална опасност за све створено, али након икономије Сина и силаска Духа, у заједници љубави (Цркви) се подвижничко-богослужбеним начином постојања та опасност константно превазилази. Свако ко је хришћанин, упркос томе што пада и устаје, јесте свет. Зато је и Св. Јерма, у свом *Пасиру* који је некада био један од списа Новог Завета, могао да се обрати хришћанима речима: „сви свети који су до овога дана сагрешили...“ [*Виђење груто*, VI, 4].

[9] Освећење човека се започиње крштењем, затим се протеже током читавог његовог духовног усавршавања, а не престаје ни после сједињења са Богом у есхатону. Један познати православни догматолог, учитељ Цркве нашег времена, сумира суштину хришћанског учења о светости на следећи начин: „Светост није нешто статичко или индивидуално, него је она процес непрекидног очовечења кроз обожење, процес који се остварује кроз однос између људи и Бога, између самих људи и читавог космоса у Богу“.

[Београд, 2008]

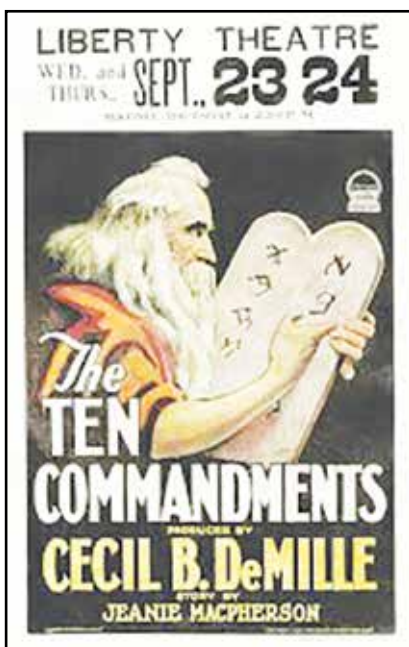
„Десет Божијих заповести“ (1923)

Ирина Радосављевић

Неми филм Сесила Б. Демила, зачетак библијског спектакла
и прототип модерне верзије филма из 1953. године

„Ако прекршите Десет
Божијих заповести...“

Непосредно пре настанка филма „Десет Божијих заповести“, Сесил Б. Демил је био познат по својим префињеним комедијама нарави, углавном о брачним и ванбрачним односима, намењених новој холивудској публици коју је чинила грађанска средња класа. Стога је било прилично изненађење када је 1922. на конкурс за тему свог будућег филма, од бројних пристиглих предлога изабрао мото – „Ако прекршите Десет Божијих заповести, оне ће вас сломити“ (*If you break the Ten Commandments, they will break you*). Многи су се запитали да ли је он прави човек да снима филм о нечему што је свето хришћанима и Јеврејима. Ипак, Демил је овој теми приступио врло озбиљно и пажљиво будући да је и сам носио у себи протестантско и јеврејско наслеђе. Прилично необично, замислио је филм који је састављен из два дела. Први део је требало да говори о изласку јеврејског народа из Египта и Мојсијевом добијању Божијих заповести и био би својеврстан увод у други део – причу о побожној мајци и њена два сина, од којих један поштује заповести Божије, док други живи грешним животом, а при том су обојица заљубљена у исту девојку. Други део је заправо приказ четири различита односа према Богу и његовим заповестима и последица које сваки од тих односа носи. Ипак, приповест о Мојси-

ју је надмашила модерну причу својим квалитетом, специјалним ефектима и узбудљивошћу и заправо је заслужна за огроман успех овог филма.

Мојсије и егзодус јеврејског народа

Због замисли о два филма у једном, Демил је дужину првог дела морао да сведе на четрдесет пет минута и због тога је био приморан да из филма изостави многе важне делове забележене у библијском извештају, као што су рођење Мојсијево и његово проналажење у корпи на Нилу или догађај са дрветом које гори, а не сагорева. Прича почиње приказом јеврејских патњи под египатским фараоном Рамзесом и Мојсијевих претњи фараону пошастима уколико не допусти

његовом народу да оде. Приказана је једино последња пошаст тј. смрт прворођене деце, кроз потресну сцену смрти фараоновог детета. Јеврејски народ добија допуштење да напусти Египат и народ се радосно спрема за одлазак. Будући да се фараон, након што се сабрао, покајао што им је дозволио да оду, следе изузетно импресивне сцене потере фараонове војске на двоколицама кроз пустињу, бежања уплахиеног јеврејског народа и Божијих интервенција као што су ужарени стуб и раздвајање Црвеног мора. Након чудесног избављења проласком кроз Црвено море, следе Мојсијево успињање на гору Синај и драматично добијање десет Божијих заповести које је испрекидано приказивањем јеврејског народа у долини који чекајући Мојсија одлучује да направи „златно теле“, а затим да му се клања и светкује. Мојсијевој сестри Марији је у филму учињена неправда будући да је приказана као један од иницијатора клањања „златном телету“ и учесница у раскалашној светковини. Наравно, све то изазива Мојсијев бес и ломљење таблица закона, као и поновно успињање на гору.

Египат у Калифорнији

Будући да се радња филма одвија у египатској пустињи, било је потребно пронаћи одговарајући предео за снимање сцена у екстеријеру па је одлучено да то буду пешчане дине Гвадалупе Нипомо, јужно од Санта Барбаре у Калифорнији. Демил је напра-

вио камп за 3500 глумаца, статиста и техничара и прописао им строга правила понашања упорна против алкохола, коцкања, псовања и сл. Ангажовао је и 225 ортодоксних Јевреја да „изгледају као њихови преци“. Веома импресивне и раскошне кулисе фараоновог града, биле су широке око 230 метара високе око 30 метара и обухватале су пролаз сачињен од двадесет једне гипсане сфинге. За узбудљиву сцену потере до Црвеног мора наручено је 250 кочија са коњима, а у шталама је било око 5000 магараца, коза и камила. Сцена раздвајања Црвеног мора је снимљена тако што је на метални сто постављен желе који је затим топљен пламеном. Снимак је потом убрзан да би се добио утисак раздвајања воде, а затим је спојен са снимком колоне Израјљаца. „Десет Божијих заповести“ је, иначе, први студијски филм који је сниман техникolorом. Техникolor је понудио Демилу бесплатно снимање сцене егзодуса, наредо са регуларним снимањем црно белом техником, с тим да материјал задржи уколико му се допадне. Тако, већим делом црно-бели филм садржи сцене снимане техникolorом, као и сцене

„Десет Божијих заповести“ је први филм библијске трилогије Сесила Б. Демила која обухвата и филмове „Цар царева“ (1927) и „Знак крста“ (1932). Њиме је Демил ударио темеље библијском епском спектаклу, а тридесет три године касније направио је много познатији римејк овог филма, наравно звучни и у пуном колору, под истим насловом, са Чарлтоном Хестоном и Јулом Бринером у главним улогама.

бојене руком на до тада уобичајен начин. Трошкови снимања су били толики да је Парамаунт у једном тренутку хтео да престане са финансирањем пројекта. Мада се причало да су кулисе на крају снимања минирале и затрпане у песку, могуће је и да су само остављене, а онда се временом урушиле од кише, песка и ветра и остале затрпане међу Гвадалупе динама. Археолози су 2012. открили главу једне сфинге па су предузете мере да се откопају и друге и заштите.

Реакције публике и критике

Тако спектакуларно приповедање библијског наратива до тада публика никада није видела. Специјални ефекти су били уверљиви (забележено је да је публика аплаудирала при сцени раздвајања Црвеног мора), а фараонова потеря је и дан данас узбудљива и импресивна. Филм је постигао огроман успех и велику зараду. Критика га је хвалила, макар његов први, библијски део, а публика уживала. Приходи које је Парамаунт стекао овим филмом двадесет пет година није надмашио ни један други

Сцене из филма: помор египатских првенаца, прелазак преко Црвеног мора, Мојсије на Хориву ...

филм. То је утицало на Демила да се потпуно окрене спектаклима па је снимио још два библијска филма, „Цар царева“ и „Знак крста“, који са „Десет Божијих заповести“ чине трилогију, затим филм „Сампсон и Далила“, такође заснован на библијској приповести и потом римејк „Десет Божијих заповести“, са звуком и у пуном колору, у коме читаву тему обрађује много детаљније и опширније. ■

– Поклон Љубице Јовановић Музеју СПЦ –

Отаџбина се у срцу носи

„Мој српски народ ме зна, цени, поштује и воли, као и ја њега, за кога сам и радио и на то имам права да будем горд и задовољан...”

Ђорђе Јовановић, вајар

Нешто иза Илиндана ове године, Музеј Српске Православне Цркве је приновљен експонатима. Наиме, љубазношћу породице Гушић из Чикага у Музеј је стигао поклон почивше Љубице (рођена Цветићанин), удове Павла Јовановића пореклом из Ђелија код Ваљева.

Породица Јовановић се одмах након Другог светског рата преселила на нови континент и населила у Чикагу. Њихова парохија припада Цркви Св. Василија Острошког у Лејк Форесту.

Јовановићи су и у исељеништву остали одани својој Цркви и свом народу.

Као што су некад породице које су кренуле у Сеобу за Арсенијем Чарнојевићем, и Јовановићи су са собом понели и породичне реликвије. Све то почивша госпођа Љубица марљиво је чувала у свом дому до краја живота. Знајући да међу овим предметима има и оних који би могли припадати националној баштини, одвојила их је оставивши посебну поруку. Својим наследницама снахи Персиди и унуци др Милени Лајонс оставила је аманет да одвојене предмете пошаљу културним институцијама у Србији, а уколико не буду имале ту могућност рекла је: „Узмите чекић и полупајте, јер не желим да се културно добро мога народа продаје на гаражним аукцијама...!”

И заиста следећи за жељом оставиле, наследнице су се несебично потрудиле да нађу начин и остваре њену племениту поруку.

Један део уметничке пошилике предат је Музеју града Београда, а други је стигао у Музеј СПЦ. Поклон овом црквеном музеју чине два мања пиротска ћилима, мушка и женска лутка с почетка XX века у српској народној ношњи, минијатурни комплет: јастуче и прекривач од сликане свиле. Уз ово ту су и два вајарска рада која припадају знаменитом српском вајару Ђорђу Ђоки Јовановићу (1861–1953). Рођен у Пожаревцу, син Николе и Јованке, после завршене гимназије одлази на студије вајарства у Беч, затим Минхен, а потом у Париз. После завршених студија, након четири године, Јовановић се враћа у Србију и

ту започиње свој вишедеценијски опус. Од преко 600 уметничких јединица, много

је било јавних поруџбина, као што су између осталих: Војвода Вук, Споменик Вуку Караџићу, Споменик Хајдук Вељку, Косовски јунаци у Крушевцу, бисте краља Александра I Карађорђевића и краљице Марије Карађорђевић, биста Патријарха Георгија Бранковића, алегоријске представе на фасади зграде Владе Србије, алегорије науке и уметности – зграда САНУ, као и низ надгробних белега на београдском Новом гробљу. Поред двојног попрсја Карађорђа и Милоша које краси ходник Патријаршијског двора у Београду, у Музеју ће се наћи још два, до сада необјављена рада овог плодног уметника. То су интимни радови које је уметник радио по својој вољи као поклон и који осим његове огромне уметничке вештине садрже и топлину њему блиских бића. То је медаљон – рељеф у мермеру Љубице Рајковић (рођена Димитријевић) из Париза 1894. и попрсје у бронзи Даринке Цветићанин (рођене Рајковић), рађен 1906. у Београду.

И данас када свуда око нас одзвања реч „емиграција“ сећамо се наших благочестивих породица и појединаца који су уточиште нашли далеко од родне груде, као и ове племените Српкиње која потврђује да ма колико да си далеко, и ма колико дуго удаљен од ње, отаџбина се у срцу носи!

Биљана Цинцар Костић

Ненад Идризовић

Огледи из историје црквеног библиотекарства

Београд : Православни богословски факултет Универзитета у Београду, Институт за теолошка истраживања : Јасен, 2015 (Београд : Јасен)

147 стр. ; 21 cm

ISBN 978-86-7405-145-0 (ИТИ)
ISBN 978-86-6293-037-8 (Јасен)

Велика продукција богословских књига у нас протеклих деценија није увек повезана са квалитетом онога што је објављено. Недостатак оригиналног надахнућа покрива се често или академском гордошћу која лажно стрепи да изађе пред суд јавности или оном лакоћом да се напише и одштапа, а онда не преза ни од чега, нарочито не од покуде, похвале још мање. Теоријско богословље које код Срба последњих деценија односи превагу над чисто историјским истраживањима црквених прилика и црквене књижевности. Чини нам се да оно полако, али сигурно улази у време затишја. Црквена историографија као „практичница“ дисциплина са својим сестрама попут археографије, археологије, дипломатике, архивистике и библиотекарства, такође је снажан покретач стицања добрих и корисних знања, без којих би хришћанска култура остала сиромашна.

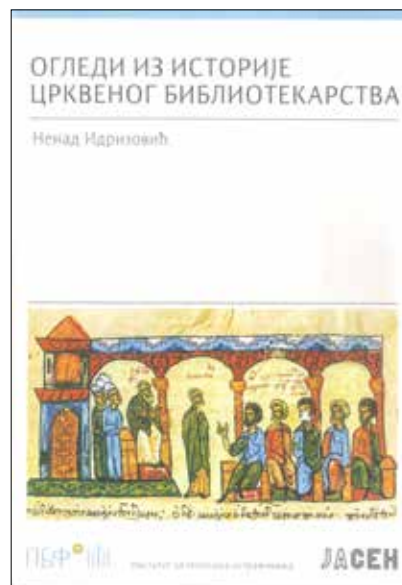
Из пера, али и богатог искуства ђаконa и библиотекарa Народне библиотеке Србије, мр Ненада Идризовића изашла је храбра и подстицајна књига *Огледи из историје црквеног библиотекарства*. Ова књига настајала је у многим својим поглављима и пред читаоцима *Православља*, јер су Идризовићеви *Огледи* објављивани ранијих година у посебној рубрици новина Српске Патријаршије, а сада за потребе

ове сада обелодањене монографске публикације, делимично редиговани и опремљени на неким местима критичким апаратом.

Писац предговора ове књиге Ана Савић добро примећује да Идризовић „низањем огледа“ иде ка „општој историји библиотеке“. Тога је у нашој стручној и научној литератури заиста мало, до овог Идризовићевог рада, готово да и не постоји. Школовани и обучавани библиотекар који је својевремено радио и у црквеној администрацији, по образовању теолог Љубомир Дурковић-Јакшић бавио се историјом библиотека и библиотекарства код Срба. Ови *Огледи* иду даље, јер нам доносе податке о историји књиге, библиотека и библиотечког знања из патристичког и византијског времена.

Аутор *Огледа* са нарочито задржава у Кесарији Палестинској код Оригена и Јевсевија Памфила, код Св. Фотија Цариградског и других знаменитих библиофила хришћанске цивилизације. Географија широкогрудом код Идризовића уступа место, па се о историји стварања, писања и чувања књиге може читати и на хришћанском Западу (Блажени Августин, скрипторијуми и манастирске библиотеке хришћанског Запада, Ватиканска библиотека) и у царској Русији (манастирске књигохранилнице и Патријаршијска библиотека у Москви).

Групи оних српских тема које је обрадио Ненад Идризовић припадају студије о књизи код Срба у Хабзбуршкој монархији у XVIII веку, затим текстови о библиотекама великих манастира Високих Дечана и Милешеве. Високе Дечане у Метохији, која је морамо поменути и постојбина племена Идризовића (село Батуша) часни ђакон нарочито има „при сердцу“, бораваћи небројено пута што студијски (и са потписником ових редова), али и поклонички, служећи код кивота Светог краља Стефана Дечанског, учећи се аутентичној побожности од дечанске братије.

Ненад Идризовић јако добро познаје дечанске рукописе и тамошње старе штампане књиге, из тих, али и разлога своје спреме и струке. Прави су бисери написи о библиотекарима Св. Јосафу Метеориту и Архимандриту Нићифору Дучићу, као и о библиотекама Хаџи Рувима Нешковића и Епископа далматинско-истријског Никодима Милаша. Говорећи о искуству књиге и писане речи код блажене успомене Патријарха српског Павла аутор пише да је књига тајна и као таква „посредник између два света – прошлог и будућег“.

Огледи су нацрт историје библиотекарства, теорија писмености, дијахроно разматрање књиге, како у нашој националној Цркви, тако и у хришћанском свету, подједнако западном и источном. Мора се признати и похвалити, како се са овом књигом ђакон мр Ненад Идризовић легитимисао као први и водећи писац библиотечке науке у Српској Православној Цркви, отворивши другим колегама нове видике. *Огледи из историје црквеног библиотекарства* јесу прави манифест Идризовићевог „књигољубија“. Часни ђакон мр Ненад Идризовић, виши библиотекар, овде имамо обавезу да поменемо чин, сва научна и струковна звања, у *Оледима* је изложио свој библиотекарски *credo*, показавши

да наука било које историјске методологије, остаје врхунска наука уколико брани концепт и критички доводи материју у контекст.

Да ли ће црквена архивистика успети да се избори за нешто слично зависи, са једне стране и од тога, колико ће се задржати и померати освојени простор кога су Идризовићеви *Оілеги* упућенима представили и поклонили.

Радован Пилиповић,
директор Архива СПЦ (Београд) ■■

Мајкл Розен

Достојанство: историја и значење појма

Превела са енглеског
Јелена Косовац

Београд : CLIO, 2015

[Превод дела: *Dignity* / Michael
Rosen]

147 стр. ; 22 cm

ISBN: 978-86-7102-488-4

Једно од упечатљивих обележја будне преводачке културе јесте брзина којом се реагује на рецендне иностране стручне књиге, а не само на диљем света награђивана белетристичка остварења. Угледни харвардски професор политичке теорије Мајкл Розен (Michael Rosen), иначе филозоф по образовању, објавио је 2012. године изванредну студију о појму достојанства, која се, ево, свега три године касније појављује и на српском језику, у зналачком преводу Јелене Косовац. Ово је важна књига из неколико разлога. Пре свега, посвећена је једном у свакодневном животу зачуђујуће запостављеном а, с моралне тачке гледишта, незаобилазном и појму од виталног значаја за сваког појединца.

Бивало је филозофа који су о достојанству мислили као о химери или као о семантички празном појму (Шопенхауер, Ниче, Маркс), али бивало је и оних који су сматрали да би порицање тог појма значило порицати самог човека (Пико дела Мирандола, Кант, Шилер). Мајкл Розен успео је да на сажет начин прикаже историју појма достојанства и да на свој начин пледира за његову афирмативну кантовску употребу. Али порекло тог појма, дабоме, није искључиво филозофско. Оно сеже све до антике, макар римске, најбистрије у Цицероновим списима, где се тај појам користи махом за означавање друштвеног статуса, кроз слављену крилатицу *cum dignitate otium* (достојанствена доколица), коју себи могу да приуште тек малобројни и имућни. Но тај аргумент на основу приуштивости бива оборен већ са Новим Заветом и опет римском иницијативом, кроз уста центуриона и речима *Domine, non sum dignus* („Господе! Нисам достојан“). Своје коначно теолошко обличе овај појам задобија, како то Розен сагледава, са Светим Томом Аквинским који на једном месту експлицитно дефинише достојанство као „добро нечега на основу њега самог“. Контекст у којем се овај појам први пут на тај начин истиче указује на вредност коју нешто може имати тиме што заузима место које му приличи у створеном поретку Божијем, а то, према Аквинском, открива Свето Писмо и природни закон. С друге стране, Кантовој захтевној филозофској етици не можемо ни прићи без разумевања појма достојанства, који код њега најпре означава човекову унутрашњу вредност (или, другим речима, његову личност), а потом представља и основ човекове аутономије. Многи су се опирали Кантовој строгости у погледу наше претензије на срећу, која се може оспорити уколико се претходно нисмо *удостојили* среће. Било како било, тај је појам, можда највише за-

хваљујући Канту и утицају његове чувене „формуле човештва“ („Поступај тако да човештво у својој личности као и у личности сваког другог човека увек употребљаваш у исто време као сврху, а никада само као средство“), усвојен као бедем Универзалне декларације о људским правима (достојанство као универзално и неотуђиво својство људских бића). Достојанство као бедем опстаје и у партикуларној Каирској декларацији о људским правима у исламу, где се објављује да је жена „једнака у достојанству“ мушкарцу, али не и да је њему „једнака у правима“.

Од поменутих различитих видова значења појма достојанства – достојанство као друштвени статус, достојанство као вредност по себи и достојанство као унутрашња вредност личности и основ аутономије – можемо рећи, заједно са Розеном, да данас сва ова значења имају важење, изузев што је Цицероново схватање након Француске револуције у великој мери модификовано у правцу егалитарне статусне идеје.

Мајкл Розен завршава своју изванредну студију испитивањем достојанства не само као нечега што, у виду поштовања и уважавања, дугујемо другима, већ и као нечега што, пре свега, дугујемо самима себи.

А. Добријевић ■■

Лешек Колаковски

Да ли је Господ Бог срећан

Превела са пољског Бисерка
Рајчић

Београд : Б. Кукић ; Чачак : Градац
К, 2013 (Београд : Зухра)

[Превод дела: *Czy Pan Bóg jest
szczęśliwy i inne pytania* / Leszek
Kołodkowski]

275 стр. ; 23 cm

ISBN 978-86-83507-95-5

Постхумно објављене есеје *Да ли је Господ Бог срећан* пољског филозофа Лешека Колаковског (1927–2009), на српски је превела Бисерка Рајчић, а објавила издавачка кућа Градац из Чачка. Представљати Колаковског нашој широј јавности готово да је сувишно, будући да је већина његових филозофских и неколико књижевних дела, већ одавно доступна на нашем језику. Ипак, тај чувени теоријски конвертит (од марксисте до религиозног, хришћанског мислиоца) увек је имао идеју више да изненади своје верне читаоце. Своје маестрално владање формом есеја Колаковски потврђује и у овој збирци коју, додуше, сам није стигао да приреди (уместо њега то је учинио један од најбољих познавалаца његовог опуса, његов земљак Збигњев Менцел). Прецизније речено, збирка се састоји од његових предавања, говора, предговора и поговора разним књигама, но, сви ти наизглед различити жанрови садрже препознатљив ауторски печат овог светски признатог и читаног пољског филозофа. Збирка је тематски подељена на пет делова, са следећим насловима: О филозофима, О Богу, О свету, О томе

шта је добро и истинито, О томе шта је коначно. Иако се на уводним текстовима нећемо задржавати, треба напоменути да у том првом делу Колаковски највећу пажњу посвећује Декарту, Лајбницу, Хајдеггеру и Јасперсу, мислиоцима према којима очигледно гаји велике симпатије, чијим је учењима, као самостални филозоф, спреман да приступи и полемички. Но чини се да његови најуспешније написани огледи јесу они посвећени теолошким темама, који чине други део ове збирке. Од једанаест текстова неједначене дужине треба издвојити прва два. У првом огледу под насловом „Брига о Богу у привидно безбожној епохи“ Колаковски разматра, између осталог, однос између вере и науке, заступајући став да „када се хришћанство труди да утемељи своју ‘научну’ важност, то може резултирати искључиво слабањом псеудонауком, и управо та врста полагања права, а не недостатак ‘научности’ разлог је компромитујућим сукобима с науком. Управо тај страх хришћанства да се јасно одреди према рационализму и да буде оно што је увек било – Божија вест преведена на људски језик – води ерозији хришћанске вере и јаловим покушајима напада на науку“ (стр. 55). У наредном огледу под насловом „Добра вера, добра невера“, Колаковски наставља мисао из претходног чланка, па каже да „вера, у религијском смислу, није скуп тврдњи које претендују на емпиријску веродостојност“ (стр. 65). Ово је важно истаћи јер признање таквог увида може одвратити од разних научних критика вере, критика (неретко надмених) које своје упориште имају и претежно могу имати (кажемо претежно, јер начела емпиризма, како Колаковски нешто касније у књизи наглашава, сама по себи нису емпиријски судови) управо у емпиријском приступу стварности. Међутим, теолошке теме присутне су и у остатку ове збирке,

поготову у њеном четвртном делу, изразито у огледу под насловом „О природном праву“, у којем Колаковски сасвим отворено каже да проблему природног права прилази као теолошком питању, те се, следећи извесну традицију, противи нарушавању вере у то да су правила природног права правоснажна.

Књига се завршава једном кратком белешком која представља својеврсни кредо Лешека Колаковског. Наиме, према њему, људски дух се ослања на четири стуба – разум, Бога, љубав и смрт – као на средства помоћу којих се боримо против, како он каже, „ужасавајуће стварности времена“ (стр. 269): разум нам служи да откривамо вечне истине; Бог је ванвремено биће; љубав је усредсређена на садашњост (тренутак као вечност *in nunc*); смрт као излаз у неку другачију временитост.

Све у свему, од овог свестраног филозофа, који је умео да пише и бајке за најмлађе, и даље се има много шта научити.

А. Добријевић

РАШКА

Невидљива црква

Археолози Народног музеја у Краљеву открили су на сеоском гробљу у Паклењу код Баљевца на Ибру (општина Рашка) остатке необичне цркве, потпуно укопане у земљу, чији је кров био у равни са тлом и вероватно камуфлиран земљом и маховином. Стручњаци верују да се ради о такозваној невидљивој цркви, која је тајно грађена у време турске власти. Црква је малих димензија (дужине пет, ширине три метра) и завршава се полукружном апсидом у олтарском простору у коме је опеком озидана и часна трпеза. Кров је био од опеке спојене малтером.

За цркву се није знало до шездесетих година прошлог века када је неко, не знајући, шетао кровом цркве која се није видела и пропао начинивши рупу у крову која се постепено проширила. Није се чак ни знало да је црква и сви су мислили да је обична рупа, а у то време се није могло говорити о томе. Тек 2014. г. потврђено је да је реч о цркви и мештани сакупљају средства за обнову. Црква представља доказ катакомбне вере Срба у оквиру Отоманске империје.

Извор: *Вечерње новости*

БЕОГРАД

Рукописана периодика

У петак, 9. октобра, у 12 сати, у Централном холу Народне библи-

НАПБФ

Нови доктор богословских наука

У великом амфитеатру Православног богословског факултета Универзитета у Београду, 25. септембра 2015. године, пред петочланом Комисијом коју су сачињавали проф. др Родољуб Кубат (ментор), проф. др Предраг Драгутиновић (председник Комисије), проф. др Петар Јевремовић (ванредни професор Филозофског факултета Универзитета у Београду), доц. др Здравко Јовановић и доц. др Владан Таталовић, докторску тезу под насловом „Антрополошке претпоставке аскетског тумачења Светог Писма као извора светог учења у ранорабинском јудаизму и раносиријском хришћанству“ одбранио је кандидат ђакон мр Небојша Тумара и тако стекао звање доктора теологије.

Докторска дисертација односи се на део полемике која је вођена између ранорабинског јудаизма и сиријског хришћанства у Месопотамији, у периоду касне антике. Полемика је евидентна у делима Афраата и Св. Јефрема Сирина који су у фокусу рада. Из ње је кандидат посебно издвојио и обрадио оне елементе који се односе на тело и телесност: питање девствености/целибата, брака и питање обрезања. Коначно, тема овог рада поставља питање које се односи на улогу тела и телесних чула у процесу богопознања у формативном периоду рабинског јудаизма и сиријског хришћанства.

Комисија је била сложна у оцени да је кандидат, упркос обимности оваквог научног подухвата, веома успешно окончао своје истраживање и представио га пред научном јавношћу и уваженим аудиторијумом. Чланови комисије су изразили посебно задовољство што кандидат српској научној јавности представио оригинално истраживање и што је иста обogaћена значајним делом из области ранорабинске и сиријске библијске егзегезе.

Ђакон Небојша Тумара, клирик Митрополије аустралијско-новозеландске, образовао се на Филозофском и Православном богословском факултету Универзитета у Београду, Јеврејском универзитету у Јерусалиму и на Академији Светог Владимира у Њујорку. Академској јавности познат је преко својих превода са сиријског, јеврејског и енглеског језика, као и преко самосталних ауторских радова из области теологије и антропологије.

Извор: ПБФ / сшц.срб

отеке Србије отворена је изложба „Читај и дај даље! Руко(м)писана периодика (1874–1995)“ ауторке Наташе Јовановић. На отварању ове изложбе говорили су др Миодраг Матицки, др Весна Матовић и Наташа Јовановић.

Изложба „Читај и дај даље! Руко(м)писана периодика (1874–1995)“ представља јавности драгоцену збирку рукописне периодике из фонда Народне библиотеке Србије. Руком писани листови и часописи настајали су у најразличитијим периодима српске историје,

а њихов пут се прати од 1874. до 1995. године. Рукописни листови и часописи су настајали у ратним и у мирнодопским околностима, најчешће у тренуцима материјалне, логистичке и техничке оскудице. Ницали су у кафанамa, затворима, школској клупи, иза логорских жица, али и на самој линији фронта, у рову, на само 150 метара од бугарске војске...

Изложбену поставку чини 38 рукописаних наслова, међу којима су и *Камила*, *Слоја*, *Клин*, *Сатир*, *Омладинско коло*, *Пулс*, *Рововац*,

Наши дани... У њиховом осмишљавању учествовали су Јован Јовановић Змај, Тихомир Остојић, Милорад Павловић Крпа, Јефтан Шантић, Ранко Младеновић, Станислав Краков, Петар Лубарда и други.

Због своје културно-историјске, књижевно-уметничке и документарне вредности, збирка рукописне периодике поседује све елементе културног добра. За дизајн поставке и каталога заслужан је Никола Вукановић.

Извор: Народна библиотека Србије / www.nb.rs

БЕОГРАД

Изложба о Михајлу Пупину

Интерактивна изложба „Пупин – од физичке до духовне реалности“, прва такве врсте код нас, отворена је у Историјском музеју Србије у Београду. Оно што ову поставку чини јединственом јесте употреба технологије проширене стварности и просторних инсталација уз помоћ којих публика има прилику да звуком и сликом закорачи у Пупинов свет. Први пут у музеологији коришћене су и интерактивне АР наочаре.

Јединствена изложба представља најобимнији пресек живота и дела великог научника, а посетиоци ће моћи да се упознају и са низом непознатих чињеница о Пупиновом приватном животу, као и са до сада непознатим архивским материјалом са мноштвом докумената, попут тајног досијеа ФБИ, који су премијерно представљени српској и светској јавности.

„Изложба о Михајлу Пупину показује колико нове технологије могу да преобразе нашу музеолошку праксу. Сада родитељи, или баке и деке, могу да поведу на изложбу своје најмилије, без страха да ће се клинци, навикнути на 3Д компјутерске игре, у музеју занесвести од досаде. И

сви они уживаће заједно и, сигурно, научити нешто ново. Сарадња Министарства културе и информисања, Историјског музеја Србије, Телекома Србија, Нелта и Кодек института на највећој до сада изложби о Пупину афирмише јавно-приватно партнерство у области културе... Надам се да ће изложба о Михајлу Пупину изазвати велики интерес код публике“, нагласио је министар културе и информисања Иван Тасовац.

Говорећи о особеностима ове изложбе, ауторка изложбе и потпредседница Образовно-истраживачког друштва „Михајло Пупин“ Александра Нинковић Ташић, истакла је да ће, поред Пупинових доприноса на пољу науке, професорског рада, његовог доброчинства (посетиоци изложбе моћи ће да сазнају доста и о Пупиновој бризи за Цркву) и патриотских настојања, изложба открити и неке нове детаље из живота великог научника: „После 80 година од Пупинове смрти, први пут имамо прилику да откријемо Пупина кроз до сада необјављена писма, чланке, прогласе, као и кроз пријатељство и сарадњу са Ајнштајном, Теслом, Пашићем, Цвијићем, Владиком Николајем и Урошем Предићем. Пупинова наука и његов брилијантан ум, с једне стране, и његово срце пуно доброте с друге, чине ову поставку важном не само за упознавање са делима једног човека, већ и са историјом наше науке, проналазаштвом, уметношћу и читавим једним добом које обухвата крај 19. и почетак 20. века“, изјавила је Александра Нинковић Ташић.

Изложба „Пупин – од физичке до духовне реалности“ биће отворена до 20. фебруара следеће године у Историјском музеју Србије.

Извор: Блиц

ЉУБЉАНА

Изложба посвећена Пупину

На позив Амбасаде Републике Србије у Словенији и Градске општине Љубљана, поводом званичне посете председника Републике Србије г. Томислава Николића, Митрополит загребачко-љубљански др Порфирије посетио је Историјски атријум Градске куће у Љубљани и присуствовао отварању изложбе посвећене Михајлу Пупину, српском научнику, књижевнику и дипломати.

Под покровитељством председника Србије изложбу под називом „Научник који је обележио век телекомуникација 1915–2015“ отворио је градоначелник Љубљане г. Зоран Јанковић. Говорили су амбасадор Србије г. Александар Радовановић и г. Александар Влајковић, извршни председник Организационог одбора.

Извор: Миштрополија загребачко-љубљанска

НИШ

Пети фестивал младих српских гуслара

У Светосавском дому у Нишу у суботу, 3. октобра 2015 године, одржан је Пети фестивал младих српских гуслара. Фестивалу је поред других угледних званичника града Ниша присуствовао и Епископ рашко-призренски Г. Теодосије, заменик Епископа нишког у обављању дужности епархијског архијереја, који је поздравним словом и благословом отворио овај фестивал.

Извор: Епархија нишка

ЈОРДАН

50.000 ирачких хришћана живи у беди

На недавном заседању Управе Високог комесаријата за избеглице, Андру Хебер је изнео податак да 50.000 хришћана – избеглица из Ирака живи на ивици беде. Према јорданском закону, избеглице не могу радити у овој краљевини, нити могу појачати своје финансијско стање те се морају ослањати искључиво на црквену помоћ и помоћ Комесаријата за избеглице. Међутим, овде уживају потпуну безбедност која не постоји у њиховој отаџбини.

Извор: Православие.ру / сџ.ру

СИРИЈА

Погубљено 12 хришћана јер су одбили да се одрекну Христа

Припадници „Исламске државе“ брутално су погубили 12 хришћана, међу којима дванаестогодишњег сина тимског вође сиријског министарства који је подигао девет цркава, јер су одбили да се одрекну Исуса Христа и пређу у ислам.

Ужасна погубљења одиграла су се 28. августа у неименованом селу изван Алепа, у Сирији, према наводима Хришћанске мисије помоћи, хуманитарне групе која помаже староседелачким хришћанским радницима у њиховим матичним државама.

„Испред вође тима и рођака који су били у гомили, исламски ек-

ВАТИКАН

Папа Фрања отворио Синод Римокатоличке цркве о браку и породици

Папа Фрања је 4. октобра 2015. г., на понтификалној миси у Базилици Светог Петра у Ватикану, отворио редовно заседање Синода бискупа Римокатоличке цркве, за које је планирано да траје до 25. октобра ове године.

Поглавар Римокатоличке цркве је отворио овај Синод на који су делегати учесници сазвани или по позиву (*ex officio*) или избором (*ex electione*), апелом за милосрђем и својим уверењем у неразлучивост брака.

Црква не сме да „прстом указује на друге“ да би их осудила, саопштио је папа Фрања на свечаној понтификалној миси. Она је дужна да „повређене парове тражи и да их уљем помазује и да их удостоји неговања самилошћу“. При томе Црква мора да чува и проповеда „основне вредности“, а да при том не заборавља да су закони за људе створени.

На Синоду у Ватикану заседа 270 бискупа из читавог света, у различитим групама/секцијама сврстаним по језичким групама уз лично присуство папе Фрање. Овом Синоду је дат највећи публицитет од Другог ватиканског концила који је окончан пре 50 година.

У име Светог Синода Српске Православне Цркве у овом Синоду ће као делегат узети учешће и Епископ аустријско-швајцарски Андреј Ђилерџић.

Прошођакон Зоран Андрић, Минхен/Рим

тремисти су одсекли врхове прстију дечаку и ужасно га испребијали, говорећи његовом оцу да ће прекинути са мучењем само ако се отац преобрати у ислам“, изјавили су у Хришћанској мисији помоћи.

„Када је вођа тима одбио да то учини, рођаци су изјавили да су екстремисти ИД такође мучили и тукли њега и друга два радника министарства. Три човека и дечак су онда распети на крст.“

„Било је још осам радника мисије, међу којима и две жене,“ како пише у изјави Хришћанске мисије помоћи. Према извештају, тих осам је одведено на посебну локацију у селу и њих су питали да се преобрате у ислам. Али након што су одбили понуду, жене које имају од 29 до 33 године „силоване су пред гомилом која се окупила да посматра, а онда су обезглављене.“

Према изјавама присутних рођака и сељана који су то све видели, вођа Хришћанске мисије помоћи рекао је да су се жене „молиле и клечале пред екстремистима ИД“. Све жртве су распете на крстове да би их сви видели.

Извор: Православие.ру / сџ.срб (превод Информативне службе СПЦ)

КЕНИЈА

Православном сиротишту неопходна помоћ

Сиротиште, које издржава Кенијска православна мисија са оцем Марком и презвитером Алисом Мвангијем, љубазно моли за финансијску и материјалну помоћ како би одржали ово сиротиште и омогућили деци да похађају школу.

„Ми имамо 60-оро сирочади који се надају да крену у школу у јануару. Једина ствар која их омета у томе јесте њихово сиромаштво, па им је неопходно свакоме по 60 америчких долара, чиме би се набавила обавезна школска униформа. У апелу се помиње и то да ће пројекат под називом Св. Филотеја купити у јануару ове униформе и набавити храну.“

Извор: Pravoslavie.ru / сџ.срб

РИМ

Реформа поступка за поништење брака

Поједностављење процедуре за поништење брака „плод је синодалног пута и искрени израз бискупске колегијалности“. То је саопштио декан Римске Роте (лат. *Tribunal Rotae Romanae*) Пио Вито Пинто у разговору за ватикански дневни лист *Osservatore Romano*. „Пре двају синода је било широких консултација“, вели декан.

Одлуке папе Фрање које се тичу поједностављења ове процедуре ослањају се на упитнике бискупских конференција о браку и породици, који су били упућени читавом свету. У одговорима на тај упитник показало се да „велика већина усаглашено жели да се расправе и процеси у вези са браком убрзају и поједноставе“, каже декан Пио Вито Пинто.

Верници који желе поништење брака треба да се обрате својој бискупији; она одлучује о томе да ли је случај довољно јасан и убрзава поступак под личним надгледавањем бискупа. „Ако, пак, докази не омогућују непосредан увид у спор, онда ће се о предмету донети одлука у регуларном поступку.“

Другачије него код регуларних процеса, сходно мишљењу декана, Римска Рота условљава „присуство обоје партнера“ и предвиђа да би се овакви процеси могли у року од две недеље до једног месеца завршавати.

Римска Рота је трибунал Свете столице основан у 14. веку. „Овај суд, који је вид више канонске инстанце и који делује при ревизијама при Апостолској столици да би штитио право Цркве, стара се о јединству правосуђа и помаже својим пресудама другим подређеним судовима“, вели се у Апостолској конституцији *Pastor Bonus* из 1988. г., која је нека врста „Устава“ Ватикана.

Прошођакон Зоран Андрић, Минхен/Рим

бротворни и друштвени рад заједно са Црквом Свих руских светитеља у Новокозину.

Постоји око 360 милиона глувих и лица са оштећеним слухом широм света, од којих 13 милиона живи у Руској Федерацији. Један од главних проблема глувих људи јесте недостатак тумача за знаковни језик. Тренутно ради око 900 тумача знаковног језика у Русији, а отприлике 100.000 глувих дели сваког тумача. 49 парохија Руске Православне Цркве на територији Русије ради са глувима. 13 свештеника и 5 ђаконa познају руски знаковни језик.

Раније, 26. септембра 2015. године, управо уочи Међународног дана глувих (установљен 1951. године и слави се последње недеље у септембру), Божанска Литургија са тумачењем на знаковни језик служена је у Москви за глуве, наглуве и следе. Преко 50 лица из 9 православних парохија у Москви, Московском региону, Нижњем Новгороду, Вороњежу, Кирову и Јошкар-Оли дошли су тада на службу. Литургијом је начелствовао Епископ орехово-зујевски Пантелејмон, начелник Координационог центра за рад са глувима, наглувима и слепима Синодског одељења за црквени добротворни и друштвени рад.

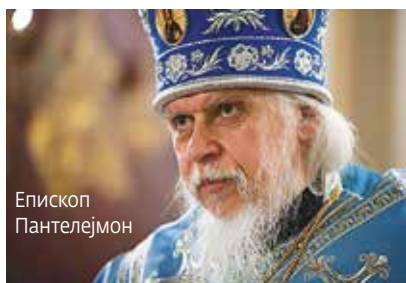
Извор: Pravoslavie.ru

ПАРИЗ

Православна црква на обали Сене

Архиепископ јегоревски Марко, руководилац Управе Московске Патријаршије за заграничне установе, налазећи се у радној посети у Француској, посетио је у Паризу 29. септембра место изградње нове Саборне цркве Корсунске епархије на обали реке Сене. Током обиласка градилишта француски стручњаци су упознали делегацију Руске Православне Цркве са изведеним радовима и плановима за предстојеће радове.

Извор: Московска Патријаршија
и Инфо-служба СПЦ – сцп.срб

Епископ Пантелејмон

МОСКВА

Центар за рад са глувима и лицима оштећеног слуха

Нови мисионарски центар за рад са глувима и лицима оштећеног слуха отворен је 4. октобра 2015. године у Цркви Свих руских светитеља у четврти Новокозино у источној Москви, како извештава веб-сајт Московске Патријаршије. Божанска Литургија са преводом на знаковни језик служена је тог дана у цркви у Новокозину. На Литургији је начелствовао Епископ орехово-зујевски Пантелејмон

(Шатов), председник Синодског одељења за добротворни и друштвени рад. Од тога дана сваке суботе Божанске Литургије биће служене уз превод на знаковни језик.

После Литургије је одржана молитвена служба пред иконом „Исцељење глувих“, коју је насликала Православна заједница глувих „Спас“ у Нижњем Новгороду, у част отварања Центра.

Нови центар намерава да спроводи широк друштвени и мисионарски рад са глувима и са људима са оштећеним слухом. Због овог циља два црквена радника уче дактилографско писмо и знаковни језик. У блиској будућности, школа знаковног језика за волонтере биће отворена у овој цркви.

Организатори новог центра су Координациони центар за рад са глувима и људима са оштећеним слухом Синодског одељења за до-

У ХАЛИФАКСУ

Свечана прослава јубилеја

Благодарећи Господу и нашем небеском заштитнику Св. Јовану Крститељу, по благослову Епископа британско-скандинавског Доситеја, прослава – обележавања пола века од освећења Храма Св. Јована Крститеља у граду Халифаксу, (Велика Британија), обављена је у суботу 19. септембра 2015. године.

Свету Литургију служио је протопрезвитер-ставрофор Жарко Недић, архијерејски намесник британско-ирски, уз саслужење пароха и старешине храма протопрезвитера-ставрофора Александра Илића, протопрезвитера-ставрофора Николе Котура, пароха оксфордског, протопрезвитера др. Леонида Смалова из града Ковентрија, протопрезвитера Ненада Поповића, пароха при Храму Светог кнеза Лазара из Бирмингама и презвитера Кипријана Неделцуа пароха при Храму Св. Макарија Великог у Лидсу (Румунска Патријаршија). У олтару су помагали Раденко Блазић из Манчестера и Петар Смалов.

Светој Литургији је присуствовао велики број парохијана и верника из многих градова Велике Британије. Присуство Њ. К. В. принцезе Катарине Карађорђевић, и почасног конзула Републике Србије, Живка Јакшића из Даблина (Република Ирска), увеличало је прославу. Било је предивно посматрати парохијску децу, обучену у српске ношње која су пратили ток Литургије.

Након заамвоне молитве, архијерејски намесник протопрезвитер-ставрофор Жарко Недић, обавио је свечано освећење нових црквених трона, који су изрезбарени руком мајстора Тихомира Станишића из села Доња Тречка, код Чачка.

НАЈАВА

У Сјеничаку: Три века цркве

На Свету Петку Параскеву 2015, свештенство Епархије горњокарловачке и верни народ Сјеничака и околних места: Горњег, Доњег, Ласињског Сјеничака

и Пркоса, молитвено ће прославити триста година постојања цркве посвећене овој светитељки. Данашња црква је трећа на истим темељима. Прву, цркву-брвнару из 1715, заменила је нова црква од тврдог материјала 1932, која нажалост никада до краја није завршена. У рату је порушена, остали су само чврсти темељи. Неколико пута после рата покушано је добијање грађевинске дозволе али без успеха. Грађевински одбор је тек 1989, успео да започне градњу ове, треће цркве. До краја 1990, црква је озидана до под кров. Хрватском акцијом Олуја, Сјеничак је скоро опустео. Народ се од прогона склонио највише у Србију и Канаду. Данас Сјеничараца има широм Америке, Европе и Аустралије.

Према подацима из књиге проте М. Грбића *Карловачко Владичанство*, и две књиге проте Милана Радеке *Кордун у прошлости* и *Горња Крајина – Карловачко Владичанство*, интензивније насељавање Срба у ове крајеве је у другој половини 16. века. Сеобе су започете још 1371. г. после Маричке битке.

Са народом је често ишао и понеки свештеник, па је вероватно и пре градње цркве вршено богослужење у одређеним кућама. За овај крај може се рећи да је млађе насеље, јер више од сто година постоји манастир Гомирје (1600. г.), Крупа из 1317. г., ту су и манастири Крка, Драговић, Рмањ и други. У Сјеничаку је рођен Сава Мркаљ, претеча Вуков у реформи српског језика.

Свештеници који су службовали у Сјеничаку

Теодор Јурас (1715–1750); Данило Јакшић, касније горњокарловачки епископ (1741); Данило Габрић (1756–1779); Максим Шкаљац (1777–1779); Теодор Бастајић (1789–1806); Данило Маслић (1790–1793); Матеј Бијелић (1793–1797); Лазар Положац (1797–1815); Георгије Гвојић (1806–1810); Василиј Бастајић (1810–1827); Сава Чабраја (1816–1827); Јован Мајсторовић (1825–1826); Павла Поповић (1827–1840); Петар Вучковић (1832–1842); Матеј Богдановић (1840); Марко Лапчевић (1840–1843); Лазар Машић (1842–1867); Василиј Гргић (1843–1851); Рафаило Медаковић (1851–1860); Василиј Гунић (1860–1864); Максим Вуксан (1864–1866); Рафаило Медаковић (1865–1867); Марко Мрђановић (1867–1875); Мане Лапчевић (1875); Рафаило Медаковић (1876–1884); Никола Медаковић (1884–1892); Никола Милић (1892); Михајло Николиш (1893–1923); Венијамин Павловски (1923–1926); Михајло Готовски (1926–1933); Стефан-Мане Божичковић (1933–1940); Саво Димић (1933–1941); Душан Дејановић (1944–1970); Чедо Савичић (1971–1995); Саша Умићевић и Предраг Сушић.

Пригодне свечаности поводом обнове овог храма почињу у суботу 24 октобра 2015, а завршиће се на празник Св. Петке, Светом Архијерејском Литургијом.

Протојереј-ставрофор Чедо Савичић

После подне, послужена је трпеза љубави за госте и присутне вернике. Пре ручка, Њ. К. В. принцеза Катарина Карађорђевић исказала је своју радост и задовољство што је позвана од пароха проте Александра Илића да присуствује овој значајној прослави. У пуној црквеној сали, изведен је

фолклорни програм у кореографији гђе Наде Токос, гђе Марине Симиоли а под вођством гђице Анђе Ђорић. У програму су учествовали: КУД Хиландар из Халифакса, КУД Опленец из Лестера и КУД Опанак из Манчестера.

Уз Божију помоћ, све је протекло достојанствено у складу са величи-

У БЕОГРАДУ

Прослава 40 година матуре

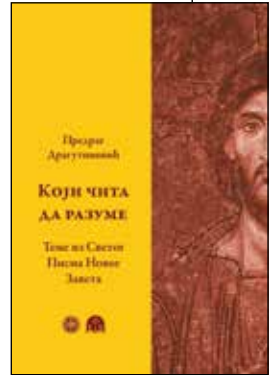
Генерација свршених богослова београдске Богословије Светог Саве (1970–1975) прославила је 5. септембра 2015. г. јубиларну 40-годишњицу матуре. По завршетку Св. Литургије и парастоса преминулим професорима и ученицима, најстарији у генерацији, протојереј-ставрофор Момир Васиљевић, старшина храма у Чајничу, одржао је пригодну беседу и поздравио професоре и ученике ове школе. Разредни час и прозивку извршио је протођакон др Прибислав Симић у присуству садашњег ректора Богословије, проф. др Драгана Протића. Овом скупу присуствовао је и академик Димитрије Стефановић, наш професор, који је на дирљив начин поздравио присутне. После ручка учињена је посета манастиру Раковица, где је одслужен помен блаженопочившем Патријарху Павлу.

Прослава матуре настављена је у Белом Потоку испод Авале, где смо у недељу 6. септембра узели учешћа на Св. Литургији у Храму Св. Марије Магдалине. Потом смо посетили гроб Незнаног јунака и одржали кратак помен, а такође и Авалски торањ и плац где треба да буде подигнута црква брвнара посвећена Св. деспоту Стефану Лазаревићу. У поподневним часовима посетили смо и Спомен-храм Св. Саве на Врачару, а наш овогодишњи дводневни сусрет генерације завршили смо посетом манастиру Рајиновцу. Следећи наш сусрет заказали смо, ако Бог да, за септембар идуће године у Чајничу, где се налази чудотворна икона Пресвете Богородице Краснице Чајничке.

Протођакон Стефан Рајајић

Који чита да разуме. Теме из Светој Писма Новој Завести – нова књига проф. др Предрага Драгутиновића, у издању Хришћанског културног центра др Радован Биговић и Библијског института ПБФ, у продаји од недеље, 25. октобра, у Хали 1 Београдског сајма (у првом прстену) на штанду Српске Православне Цркве на 60. Међународном београдском сајму књига.

Потом су мошти пренете у Храм Свете Тројице у Краљеву, где су се налазиле до 3. октобра. У свечаној литији мошти су донесене у Храм Светог Саве у Краљеву, у коме су биле изложене на поклоњење вернима до 7. октобра ове године, када је прослављена слава града Краљева. Епископ жички Јустин началствовао је Св. Евхаристијским сабрањем, на празник Преподобног Симона Монаха, у Саборном храму Краљеву. Свети краљ Стефан Првовенчани се прославља као Дан града Краљева, па је тим поводом Св. Литургији присуствовао градоначелник Краљева Томислав Илић са сарадницима. Прослава празника обележена је низом духовних и културних садржаја. У поподневним сатима свечано су испраћене мошти Преподобног Симона Монаха у манастир Студеницу.

*Извор: eparhija-zicka.rs;
www.manastirstudenica.rs*

ном овог јубилеја, с надом да наредних 50. година буду на здравље и напредак храма и парохије Св. Јована Крститеља у Халифаксу.

*Протојерезвијер-ставрофор
Александар Илић*

www.st-johnthebaptistchurch-halifax.org.uk

У ЕПАРХИЈИ ЖИЧКОЈ

Путовање моштију Преподобног Симона

Мошти Светог краља Стефана Првовенчаног, потоњег Преподобног Симона Монаха, први пут су од 1919.

године изнете из манастира Студеница и са благословом и молитвама Епископа жичког Јустина, свечано су пренете, 29. септембра 2015. године, у манастир Жича. Епископ жички Јустин началствовао је, 30. септембра Светим Евхаристијским сабрањем, поред святих моштију Преподобног Симона Монаха, у Храму Вазнесења Господњег у манастиру Жича. Епископу Јустину саслуживао је Архимандрит Тихон, игуман манастира Студеница са свештенмонашством, свештенством Епархије жичке и гостом из Епархије тимочке, јеромонахом Захаријем (Митићем), сабратом манастира Буково. Сабраном верном народу о светом краљу беседио је игуман Тихон, и кроз историјски приказ његовог живота и дела подсетио о светом и чудесном животу Светог Стефана, који је предводио српски народ као краљ и који се сада моли за српски народ пред Престолом Творца.

У ЕПАРХИЈИ КАРАНСЕБЕШКОЈ

Владичанска посјета

У недељу 4. октобра 2015, у послеподневним часовима, Епископ будимљанско-никшићки Јоаникије одржао је предавање у препуној сали „Епископ Елија Мирон Кристеа“ Епархијског центра Епископије карансебешке у Румунији. Истог дана у послеподневним часовима делегација из Епархије будимљанско-никшићке, на челу са Владиком Јоаникијем, посетила је Храм Св. велико-

мученика Георгија и Цркву Рођења Св. Јована Крститеља у Карансебешу.

Поводом посјете Владике будимљанско-никшићког Епархији карансебешкој уприличен је пригодан културно-духовни програм у оквиру кога је предавање одржао Епископ Јоаникије. Предавања је било посвећено теми „Живот монаха српског народа у вријеме отоманске окупације“. Вечери су присуствовали монаси из манастира Калугара, који се, ових дана, братимио са манастиром Косијерево из наше Епархије, као и бројни вјерници, богослови и студенти обје ове теолошке институције из Карансебеша.

На крају вечери Љубица Рајкић, директор Центра за заштиту споменика културе у планинском Банату, у Румунији, добила је орден „Крст Епископа Елија Мирон Кристеа“ за мирјане.

Извор: Епархија будимљанско-никшићка

НА КИМ

Освећење храма

Епископ рашко-призренски Теодосије, уз саслужење великог броја свештенослужитеља, 4. октобра 2015. обавио је освећење Храма Св. вмч. Димитрија у селу Сушица недалеко од Грачанице. Храм је саграђен на темељима старог храма са краја 13. века који је срушен а чији су остаци пронађени 1990. године. Према предању храм је задужбина Св. Јелене Анжујске.

Интензивни радови на обнови храма у Сушици вођени су од 2013, доласком на парохију оца Саве Шмигића, а благословом Владике Теодосија. Василије Минић из Београда је бесплатно живописао храм, зашта је одликован Архијерејском граматом у знак захвалности.

У ПОДГОРИЦИ

Крст и Васкрсење увек иду заједно

Светом Архијерејском Литургијом и благосиљањем славског колача 8. окто-

бра 2015. године у Подгорици је прослављена друга годишњица освећења Саборног храма Христовог Васкрсења.

Свету Литургију служили су Митрополит црногорско-приморски Амфилохије, Епископ нишки Јован и умировљени Епископ захумско-херцеговачки Атанасије, уз саслужење многобројног свештенства наше помјесне Цркве. У току Литургије Митрополит Амфилохије је одликовао чином протојереја свештеника Бранка Вујачића, пароха подгоричког. Митрополит је рекао да је служење смисао сваког првенства у Цркви Божијој: „Па је то смисао и онога који је први међу презвитерима, или међу епископима или ђаконима, или међу вјернима народа Божјег.“

Након читања Јеванђеља сабранима се бесједом обратио Владика Атанасије који је рекао да се 17 вјекова храм Христовог Васкрсења понавља и обнавља. Владика је рекао да Христос данас побеђује са овим храмом. „И побеђује са многобројним вернима у свету. И међу браћом нашом на Истоку блискоме и на Далекоме истоку. Све до Тихог океана многи данас постају прави православни хришћани“, рекао је умировљени Епископ. Он је подсетио да они данас страдају да би Христос побиједио. „Крст и Васкрсење увек иду заједно“.

Извор: Миширополија црногорско-приморска

ОПЛЕНАЦ

Помен краљу Александру Карађорђевићу

У петак, 9. октобра 2015. године, када наша Црква прославља Св. Јована Богослова, Епископ шумадијски Јован служио је Свету Архијерејску Литургију у Храму Св. великомученика Георгија на Опленцу. Саслуживали су архијерејски намесник опленачки протојереј-ставрофор Миладин Ми-

хаиловић, пензионисани протојереји-ставрофори: Драгољуб Ракић и Милун Алексић и други. Свету Архијерејску Литургију су певале монахиње из манастира Никоље заједно са црквеним хором „Опленац“. Литургији су присуствовали председник општине Топола Драган Живановић, управник Задужбине краља Петра Првог Карађорђевића Драган Рељић, као и ђаци средње и основне школе у Тополи.

Након Св. Литургије служен је парастос и помен на гробу краља Александра Карађорђевића, а по завршетку организовано је послужење и ручак за госте од стране управника Задужбине.

Извор: Епархија шумадијска

У ПОГАНОВУ

Слава манастира

На дан када наша Света Црква слави Светог Јована Богослова, Његово Преосвештенство Епископ рашко-призренски Теодосије, заменик Епископа нишког у обављању дужности епархијског архијереја, служио је Свету Архијерејску Литургију у манастиру посвећеном овом светом апостолу и јеванђелисти у Поганову.

Извор: Епархија нишка

У СИСКУ

Помен дјечи – невиним жртвама

Његово Високопреосвештенство Митрополит загребачко-љубљански др Порфирије служио је 10. октобра 2015. године на сисачком Дјечјем гробљу помен дјечи – невиним жртвама усташког логора који је у Сиску функционисао од августа 1942. до јануара 1943. године.

Саслуживали су презвитери Веселин Ристић и Даниел Николић и ђакон Бранимир Јокић. Након помена Митрополит Порфирије се обратио сабрању говорећи о невином страдању жртава логора у Сиску и нашем сјећању на њи-

хову жртву: „На овом светом месту сабрали смо се не да се бавимо анализама, не да се бавимо бројкама, чак нити да се бавимо узроцима, него смо се сабрали да извршимо помен као православни хришћани над онима који су пострадали као невине жртве и самим тим јесу свједоци Христови међу нама људима. Сабрали смо се да се помолимо за покој њихових душа, али усуђујем се да кажем, да смо се сабрали и ми њима да се помолимо. Јер чистота дечија већ по себи јесте учешће у светости Божијој.“

Скупу се потом обратио Александар Толнауер, предсједник Савјета за националне мањине Републике Хрватске, говорећи о потресном страдању невиних дјеце такозваног Прихватилишта у Сиску и осуђујући величање усташког покрета.

Сабрање сјећања на жртве логора у Сиску, дјецу стару неколико мјесеци до 13 година, одржано је у организацији Српског народног вијећа из Загреба и Вијећа српске националне мањине града Сиска на Дјечјем гробљу у Сиску. Скупу су присуствовали Боса Продановић, отправник послова Амбасаде Републике Србије у Загребу, Кристина Икић Баничек, градоначелница Сиска, величасни Бранимир Моточић, свештенство Митрополије загребачко-љубљанске, чланови Удружења логораша Јасеновац из Београда, Бањалуке и други.

Програм је настављен пригодном умјетничком академијом у дворани Музичке школе у Сиску у коме су учествовали Анастасија Дикмик и Нина Косето из Хрватског народног казалишта из Загреба, Анастасија Остојић и Владимир Николић, те матурантица Српске православне гимназије из Загреба Јерина Стефановић.

Такозвано Прихватилиште за дјецу избјеглица је било под директном управом усташе и лекара др Антуна Најжера. Логор је дјеловао на више локација у граду Сиску, у згради бивше Соколне, у женском самостану сестара Светог Винка, магацину солане Рајс, једној основној школи у Новом Сиску и тзв. Карантени. На ове локације пуних пет мјесеци допремана су дјеца са Козаре, из Славоније, Баније и Кордуна. Упркос акцији спасавања дјеце, коју је предводила добротворка Диана Будисављевић

НЕКРОЛОГ

Радојло Веселиновић (1939–2015)

На дан Воздвиженија Часног Крста, 27. септембра 2015. упокојио се у Господу наш брат Радојло Веселиновић, бивши црквењак Саборног храма у Шапцу. Рођен је 17. јуна 1939. у Селанцу, од оца Пантелејмона (потоњег искушеника) и мајке Цвете (потоње монахиње Анастасије). Стасавао је у дому испуњеном побожношћу и честитошћу, што ће умногоме определити животни пут Радојла, његове породице (ћерки и синова), али и његовог брата, Архимандрита Николаја и сестара монахиња Магдалине, Варваре и Ирине.

Као младић се запослио у руднику на Великом мајдану, а потом оженио Миrom Јаковљевић са којом је добио два сина Радована и Илију и три кћери Славицу, Верицу и Драгицу (сада монахињу Сару).

Године 1979. Радојло са својом породицом одлази у Шабац где почиње да ради као црквењак у Саборном храму Св. апостола Петра и Павла. Био је верни слуга, богољубац и неуморни боготражитељ. Стоички је подносио сва искушења која је Господ ставио пред њега. Прва рана незалечена је прерани губитак најмлађег сина Илије (свршеног богослова). Утеха је дошла од најстаријег сина Радована и његове породице, кроз унуче Николу, Ану и Милицу. Током целог свог живота Радојло је носио тежак крст, али он се није жалио. Опело за покој његове душе је служио 21 свештеник. Од брата Радојла браним речима су се опростили протојереј-ставрофор о. Милан Алексић; директор Патријаршијске управне канцеларије протојереј-ставрофор Стојадин Павловић подсетивши да су Радојла препознавали и као брата трonoшког Архимандрита оца Николаја и сестара монахиња Магдалине, Варваре и Ирине. На послетку од упокојеног се опростио и протојереј-ставрофор Борисав Симић, Радојлов зет, речима: „Радојлов живот је личио на најлепшу шареницу у коју је свака нит молитвено уткана, са љубављу и вером у Васкрслога Господа нашег Исуса Христа.“

„Блажен је пут којим данас идеш душо, јер ти је од постања припремљено место покоја“. Амин!

Протојереј Милован Теовановић

са групом неуморних праведника и великим залагањем Анте Думбовића кроз логор је прошло око 7000 малишана. На споменику Дјечијег гробља данас стоји натпис да их је пострадало више од двије хиљаде.

Извор: Митрополија загребачко-љубљанска

У ШАМБЕЗИЈУ

Пета свеправославна предсаборска конференција

У Православном центру Васељенске Патријаршије у Шамбезију код Женева 11. октобра 2015. године отворена је Пета свеправославна предсаборска конференција.

Светом Литургијом у Цркви Светог апостола Павла началствовао је Његово Преосвештенство Митрополит Швајцарске Јеремија, уз саслуживање представника помесних Православних Цркава. Радни део је почео у

понедељак, 12. октобра 2015. године. Одлуком Светог Архијерејског Синода, Српску Православну Цркву на овом скупу представљају Високопреосвећени Митрополит црногорско-приморски Амфилохије, Преосвећени Епископ бачки Иринеј и протојереј Гајо Гајић. ✙

Протопрезвитер Александар Илић, из Халифакса (Велика Британија), старшина Храма Светог Јована Крститеља, прилаже *Православљу* 20 фунти.

Ја сам васкрсење и живот: који верује у мене ако и умре, живеће! (Јн. 11, 25)

Ову школску годину започели смо без једног друга и брата, поврх свега доброг човека и врлог хришћанина, Николе Панића који је 1. августа трагично пострадао у саобраћајној несрећи код Бевђелије. Тада се у Господу представила и његова мајка Татјана и сестра Симеона, док је промисао Божији оставио међу нама његовог оца, честитог проту Радивоја тешко повређеног, и његову старију сестру Христину, која са породицом није пошла у Грчку.

Свако ко је познавао Николу Панића, поготово ученици IV разреда, са којима је три године седео у истој учионици, спавао у истој соби и делио све лепе и лоше тренутке живота у богословији, може посведочити да је он заиста био велики човек и истински слуга Христов. Својом смерном и позитивном појавом, наш Никола је и нехотице придобијао симпатије код професора и ученика наше школе. Његов кротак и благ осмех одавао је чистоту и доброту његове душе – душе која није знала да неког увреди или да се са неким посвађа. Николин леп и умилан глас којим је славио свога Творца, није га само сврставао међу најбоље појце Карловачке богословије, него га је још за живота узносио у анђелске висине.

Како дакле, да нам се после свега овога дух не потресе, јер се младост и снага његова одједном угасише? Како онда да не заплачемо над оваквим човеком, над оваквом добротом и красотом? Заиста, било би разумљиво плакати и ридати да се смрћу завршава све наше постојање и живот. Али ми нећемо плакати и очајавати. Као деца Цркве и слуге Христове, слуге Бога Свемоћнога, ми знамо да је смрт тек нови почетак, нова страница у животу човечијем. Ми такође знамо да је наш Никола жив, јер је жив Бог и жива је вера наша у спасење Његово. Стога утешени обећањем Христа Животодавца да ће сваки који верује у Њега бити наследник живота вечного и да ће га Он сам васкрснути у последњи дан, ми се радујемо што је брат наш постао удеоничар непролазне радости у Царству Божијем.

Сигурни смо у ово, јер смо знали чистоту и светост Николиног живота, а ваљда га је зато Господ, по речи ма Митрополита Амфилохија, и узео из овога света како се зло не би дотакло душе његове. И заиста, да је неиспитљиви промисао Божији хтео да Никола остане међу нама, сигурно би он био „чисто срце“ наше генерације. Али ми смо овога лета наше „чисто срце“, као што рече наш разредни старешина, отац Јован Милановић, послали пред лице Божије да се радује и наслађује љубављу Христовом. Зато ми нећемо као они који су без наде туговати, него ћемо се молити

Богу да нашем брату Николи, његовој мајци и сестрици подари упокојење, а проти Радивоју брз опоравак и повратак на службу. Такође, у својим молитвама нећемо заборавити ни Николину сестру Христину, јер нас је њен и наш брат, својом племитошћу, задужио да је волимо као

своју рођену сестру. Зато смо се 9. септембра, на празник Светог Пимена Великог, као једна велика породица сабрали у Храму Светог великомученика Прокопија на Орловачи, како бисмо на Божанственој Литургији и четрдесетодневном помену узнели молитве Богу Милостивоме да у месту лепом, месту цветном и месту одмора настани душе уснулих слугу својих Татјане, Симеоне и брата нашег Николе и да их обрадује радошћу неисказаном.

Радујмо се зато и ми и благодаримо Богу што је нашег брата Николу призвао у очинско наручје Своје и што смо добили још једног тихог молитвеника пред лицем Божијим. Потрудимо се онда браћо да својим живљењем и делањем на земљи заслужимо Царство Божије како би тамо заувек били са нашим Николом и у радости и благодости певали Богу у векове.

Николина браћуја и грујови

Савез потомака ратника Србије 1912–1920.

ПОЗИВА ВАС НА
изложбу фотографија

Албум сећања на наше претке из Првог светског рата

«Ко су ти јунаци који могу да се подиче да су заслужили једно од највећих одликовања на свету? То су сељаци, скоро сви, то су Срби тврди на муци, трезвени, скромни, несаломиви, то су људи слободни, горди на своју расу и господари својих њива.»

Франше д'Епере

Културни центар Србије

22. октобар 2015. | 18.00 | Париз | Француска

slavnimprecima.rs | славним-прецима.cb6 | ccserbie.com

Изложба фотографија пројекта „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“ приказује фотографије, ратне дневнике, војничка писма, дописне карте, споменице и осталу историографску грађу учесника Првог светског рата. То су јединствена сведочанства о ратним авантурама и страдањима српског војника у ратним годинама, потиснутог са страница светске историје. Изложба „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“ резултат је напора да се данас, сто године касније, ода дужна почаст том малом човеку из Великог рата за цивилизацију, и да се његово велико жртвовање за правду, истину, слободу и човечанство не избрише из нашег цивилизацијског памћења, већ постане културна баштина.

Придружите нам се у намери да поносно испричамо велику причу о нашим прецима!

Пројам се реализује уз подршку Министарства културе и информисања Републике Србије.

Обележавање стогодишњице Првог светског рата за цео српски род представља својеврсну привилегију – привилегију спознања друштвеног и цивилизацијског хода кроз време и конституисања културно-историјске вертикале. Јубилеј је повод за суочење потомака са димензијама и донетима историјског прегнућа предака, јер је дуга историја, коју јубилеј означава, онај континуум, јединствени ритам историје који протеже свој утицај на време изван сопственог трајања. Управо у култури памћења човечанског самопрегора наших предака у горућим историјским тренуцима крије се тајна нашег самоспознања, задатак за истинито историјско живљење и, коначно, валидно и веродостојно промишљање искустава и последица Првог светског рата.

Наша историјска одговорност и задатак заснива се на разумевању и промовисању културног наслеђа српског народа, као незаменљивог сег-

мента културне баштине европских народа. Као таква, српска историја и култура је равноправни члан европске и светске историје и културе, а српски народ један од најтужнијих сведока страховитог страдања учесника у Првом светском рату. Зaslуге српске војске и многих појединаца за завршетак рата су огромне, а жртве које је поднео српски народ заслужују сећање.

Отуда „Албум сећања на наше претке из Првог светског рата“ оживљава цео један прохујали свет за нас. То је онај свет који је усађен у нас, а који смо негда заборавили, борећи се са стихијама духовно оскудне свакодневице. Историја, која није наратив, учи нас чињеници да сваки појединац, без обзира на дух епохе, пати од самоскривљене незрелости. Велики рат за цивилизацију био је дубоко отржењујући удес за појединца на почетку 20. века, обичног човека који је бринуо бриге своје епохе. А трагично ратно искуство

српског појединца у другој деценији 20. века и дубоко прожимајућа свест о том појединцу постаје просветљујући тренутак за српског човека у другој деценији 21. века јер реактуелизује питања *идејности, истине и слободе*.

Историја нас, зато, обавезује да ово катарзично искуство не препустимо мраку заборавља, већ да се освестимо и покренемо обнову општих вредности: љубави, части, културе сећања, стваралаштва и надасте – хуманости. Историја нас позива да покажемо „умеће памћења“ и преузмемо личну одговорност за будућност наших потомака. Историја нас обавезује да испричамо велику причу о нашим славним прецима.

Зато је мото ове изложбе мото целог српског и других историјских народа: **ОЖИВИМО СЕЋАЊА! ОСВЕЖИМО ПАМЋЕЊЕ! ПОМОЗИМО ИСТОРИЈИ!**

Посетите штанд Српске Православне Цркве на овогодишњем 60. Међународном сајму књига

Од недеље, 25. октобра, у Хали 1 Београдског сајма (у првом прстену), до недеље 1. новембра 2015. г., посетите штанд Српске Православне Цркве на 60. Међународном београдском сајму књига. На штанду СПЦ ће бити изложено више од 1.000 наслова који су пу-

бликовани код преко тридесет издавача православне и црквене литературе.

На овом штанду биће изложене публикације следећих издавача: „Беседа“ (Епархија бачка), „Каленић“ (Епархија шумадијска), „Светигора“ (Митрополија црногорско-приморска), „Истина“ (Епархија далматинска), Издавачка фондација АЕМ СПЦ, „Мартирија“ (Епархија горњокарловачка), „Саборност“ (Епархија браничевска), Хиландарска задужбина, Академија СПЦ за уметности и конзервацију, „Братство Светог Симеона Мироточивог“... Поред црквених, на штанду СПЦ ће своја издања излагати и самостални издавачи као: „Хришћанска мисао“ (Ваљево), „Отачник“ (Београд), „Православац“ (Шабач), „Бернар“ (Београд), „Образ светачки“ (Београд) и др.

Почасни гост овогодишње, највеће манифестације издавача, књижевника, писаца и љубитеља књиге из земље и света, која Србију ставља на културну мапу Европе, је Руска Федерација, а сајамска светковина биће одржана под слоганом: „Шта би било да није било“.